

LA GRAMÁTICA CATALANA (1796-1829)
DE JOAN PETIT I AGUILAR: ESTUDI I EDICIÓ

Jordi Ginebra i Serrabou

Tesi presentada per a l'obtenció del Grau de Doctor, dirigida
pel Dr. Joan Solà i Cortassa

Universitat de Barcelona
Divisió VII
Facultat de Filosofia i Lletres de Tarragona
Departament de Filologia
abril de 1991

De las Sinéreses Pronominals, ó Enclíticas

Del Dr. Ballot.

P. Que entens per Sinéreses Pronominals ó Enclíticas?

R. Enteng aquellas unions de dós Figcions en una; de las quals la última es alguna de las Enclíticas, ó Pronominals Figuradas, unidas al detrás de Noms, Pronoms, Verbs, Adverbis, y Conjunciòns, finidas en vocal.

P. Quinas són las Enclíticas Figuradas, que entran en las Sinéreses del Dr. Ballot?

R. Ja hem dit en el fol. 111. pag. 2, que són las següents: èm, àm; èt, àt; ès, às; èn, àn; èns, àns; òs, òs; èl, al; èls, àls; i, y, u; que són las que correspónen á las Naturals: me, te, se, ne, nos, vos; lo, los, li, hi, ho. [p. 119v]

P. Quinas Descomposicions ó Análises adméten las Sinéreses del Dr. Ballot, que estan en sa Gramática Cathalana, desde la pag. 182. fins á 206.?

R. Com sían compostas de Digcions Enclíticas Figuradas, adméten dós Análises, una Enclítico-Figurada, y altra Enclítico-Natural.

P. Pera que servéxen las Análises Enclítico-Figuradas?

R. Servéxen pera pronúnciar bè, com és deu, lo Idiome Catalá.

Sinéreses

Análises

Análises

Enclíticas

Enclítico-Figuradas.

Enclítico-Naturals.

[Dr. Ballot.

No voldria, que	No voldria que al-	No voldria que algun
algun noble, la	gun Nobble la espasa	Nobble la espasa me
<u>espasám</u> desembaynés	ám desembaynés.	desembaynés.
Hostes vindrán que	Hostes vindrán, que	Hostes vindrán, que de
de <u>casáns</u> traurán.	de casa áns traurán.	casa nos traurán.
Lo <u>scienciát</u> servex	La siéncia át servex	La siéncia te servex
poch.	poc	poc
Un cent de corbs	Un cènt de corbs	Un cènt de corbs la
la <u>caráus</u> pich.	la cara us pic.	cara vos pic, ó piche.
La <u>fortunám</u> tè	La fortuna ám te	La fortuna me tè
suspés.	suspés	suspés
Quant en tal <u>ca-</u>	Quand en tal . . .	Quand en tal cadena
<u>denám</u> veig.	dena ám vej.	me vej.
Assó es lo que mes	Asso es lo que	Assó es lo que mè-
<u>penám</u> dona.	pena ám dòna	pena me dòna.
La <u>caráns</u> cau de	La cara áns cau	La cara nos cau de ver-
vergonya	de vergoña.	goña.
La <u>deigraciáns</u>	La desgràcia	La desgràcia nos
persegueix.	áns persequex.	persequex.
La <u>glóriáns</u>	La glória áns	La glória nos espè-
espera	espèra	ra.
La <u>victoriáns</u> corona.	La victória áns	La victória nos coro-
	coròna.	na.

La <u>passiôt</u> vens.	La passit èt vèns.	La passió te vèns.
La <u>fét</u> salvará.	La Fé èt salvará	La Fè te salvará.
De alguna <u>fossáus</u>	De alguna fossa	De alguna fossa vos han
han desenterrada.	ús han desenterrada.	desenterrada.
<u>Forsáus</u> dona ex-	Forsa ús dôna egs-	Forsa vos dôna egstri-
tremada aquest pa	tremada aquest pa	mada aquest pa tan
tan delicat.	tan delicad.	delicad.
Sens <u>dubtéus</u> han	Sèns dubte ús han	Sens dubte vos han dit
dit mal de mi.	dit mal de mi.	mal de mi.
Si tan <u>penosáus</u> es	Si tan penôsa ús es	Si tan penôsa vos es ma
ma presència.	ma presència	presència.
Si d'eix <u>modóus</u>	Si de ex modo ús	Si de ex modo vos
afligiú.	afligiú.	afligiú.
Si altra <u>voltáus</u> hi	Si altra volta ús-hi	Si altra volta vos-hi atre-
atreviu, la <u>esquenáus</u>	atreviu, la esquena	viu la esquena vos pal-
palmará un tirapeu.	ús palmará un tirapeu.	mará un tirapeu.
Vuy ia <u>fortunát</u> con-	Vuy la fortuna àt con-	Vuy la fortuna te con-
vida.	vida.	vida.
Si ab tot ma <u>vidaus</u>	Si ab têt ma vida	Si ab têt ma vida vos
enfada.	ús enfada.	enfada.
No tinch <u>quim</u> mane.	Nò ting qui èm mane,	No ting qui me mane,
ni <u>quim</u> governe.	ni qui èm governe	ni qui me governe.
A <u>mim</u> dius axó?	A mi èm dius axó?	A mi me dius axó?
<u>Tuns</u> promets molt.	Tu èns promets mòlt.	Tu nos promets mòlt
y <u>nons</u> cumples res.	y nò èns cumples res.	y nò nos cumples res.
<u>Jot</u> conech, com la	Jo èt coneg, com la	Jo te coneg, com la
mare que t'ha parit	mare que te ha parid.	mare que te ha parid.

<u>Jous</u> do fê, <u>queus</u>	Jo ùs dô fé, que ùs	Jo vos do fé, que
serviré	servirè	vos servirè.
Pujânt lo torn pas	Pujand el tòrn pas	Pujand el tòrn pas
[p. 120v]		
per un lloch, ques molt	per un llog, que es	per un llog, que es mòlt
estret, <u>quem'</u> atormenta,	mòlt estre que me ator-	estret, que me atormenta
	menta	
per se ple de claus ab	per sèr ple de claus ab	per sèr ple de claus ab
punta <u>quam</u> fan cridar	punta que èm fan cri-	punta que me fan cridar.
	dar.	
<u>Tu</u> dius axó? Tu	Tu àm dius axó? Tu	Tu me dius axó? Tu
sabs, lo <u>quem</u> toca fer.	sabs, lo que èm toca fèr	sabs lo que me toca fèr.
<u>Ningúm</u> guardarà mi-	Ningú èm guardarà	Ningú me guardarà
llor, que ma propia	millòr, que ma pró-	millòr, que ma pró-
llibertat.	pia llibertad.	pia llibertad.
<u>Sam</u> fa dificil de creu-	Se èm fa dificil	Se me fa dificil
rer.	de créurer.	de créurer
<u>Assom</u> consta.	Assó èm consta.	Assó me consta.
Heus de servir en lo	Ùs he de servir	de servir en
<u>quem</u> demanau.	en lo que èm dema-	lo que me demanau.
	nau.	
Altre vindrà <u>quem</u>	Altre vindrà que	Altre vindrà que me
abonará	me abonará	abonará.
<u>Quius</u> demana res?	Qui ùs demana res?	Qui vos demana res?
<u>Tus</u> dius la veri-	Tu èns dius la ve-	Tu nos dius la veri-
tad.	ritad.	tad.
Poch á poch que	Poc á poc, que	Poc á poc, que ningú

ningúns cuyta.

Set demana lo
quet importa fer

A quit fa mal per-
donarás

Del quet tinch dit,
garde nou poses en
olvit.

Dicte que ets galileo
joi conech ab lo parlar.

Quit fa treballar,
quet pague.

ningú èns cuyta.

Se èt demana lo
que te importa fèr

A qui èt fa mal
perdonarás

De lo que èt ting
dit, guarda nò
hu poses en olvid

Èt dig que èts
galileo, jo èt coneg
ab el parlar.

Qui èt fa treballar,
que èt pague.

nos cuyta.

Se te demana lo que
te importa fèr.

A qui te fa mal per-
donarás.

De lo que te ting dit,
guarda nò ho poses
en olvid.

Te dig que èts galileo,
jo te conec ab el par-
lar.

Qui te fa treballar,
que te pague.

p. 121r

116.

Jom recordo del quet
vaig dir.

Quius coneix, queus
compre.

Quius fa treballar,
queus pague.

Quius ha fet venir?

De un be queus
importa tant, de est
modo axius olvidau?

Jo m recordo de lo
que èt vaj dir.

Qui ùs conex, que ùs
compre.

Qui ùs fa treballar,
que ùs pague.

Qui us ha fèt venir?

De un bè que ùs
importa tant, de est
modo axí ùs olvidau?

Jo me recordo de lo que
te vaj dir.

Qui vos conex, que
vos compre.

Qui vos fa treballar,
que vos pague.

Qui vos ha fèt venir?

De un bè que vos im-
porta tant, de est modo
axí vos olvidau?

Temps ha que á mi
tenia.

Valgam Déu! Miram,
y veurás qui sò.

Parlem clar per enten-
drens.

Alábat, ruch, que á
vendret duch.

Après posim del altre
costat per reposar, vol-
quí girar y no poguí,
alsim tot despavorit.

Queixavam de ma ven-
tura.

Recelím de algun
treball.

Pesam, ó pesans, Déu
meu, de havervos ofés.

Deslliuram, ó deslliurans Deslliura-ám, ó des-
de pecar.

[p. 121v]

Mostram, ó mostrans
lo camí del cel.

Amans á tòts com
á fillis.

Temps ha que á mi
èm tenia.

Valga-ám Déu! Mi-
ra-ám, y veurás qui sò

Parlem clar per en-
tèndre-èns

Alaba-àt ruc, que á
vendre-èt dug.

Després èm posi del
altre costat per repo-
sar, èm volgui girar,
y nò poguí, me alsí tòt
despavorid.

Èm quexava de ma
ventura.

Èm receli de algun
treball.

Èm pèsa, ó èns pesa,
Déu meu de haver-vos
ofés.

Deslliura-ám, ó des-
lliura-àns de pecar.

Mostra-ám, ó Mos-
tra-àns el camí del cel.

Ama-àns á tòts com
á fillis.

Temps ha que á mi
me tenia.

Valga-me Déu! Mi-
ra-me y veurás qui sò.

Parlem clar per en-
tèndrer-nos.

Alaba-te ruc, que
á vendrer-te dug

Després me posi del
altre costat per re-
posar, me volgui gi-
rar y nò puguí, me
alsí tòt despavorid.

Me quexava de ma
ventura.

Me receli de al-
gun treball.

Me pèsa, ó nos pèsa
Déu meu de haver-vos
ofés.

Deslliura-me, ó des-
lliura-nos de pecar.

Mostra-me, ó mostra-
nos el camí del Cel.

Ama-nos á tòts com
á fillis.

Cobra fama y calat

à jeurer

Ajudat, quet ajuda-

ré

Mireus de cap à peus.

Correjius de vostras

faltas.

Ameus tots com à

germans

Alegreus, que farém

feſta.

Valgaus lo gran

Goliat.

Heus de servir em

lo quem demanau.

Perço, germá, siaus

avis.

Un vestit ne t'nch

en Fransa y aquí

moro de fret.

Sempre dius lo

mateix.

Not fiques en lo que

not toca.

Si èll vol, beus pot

complaurer.

Mira, mira y nom

Cobra fama, y cala-át

à jeurer.

Ajuda-át, que te

ajudarè.

Mireu-ús de cap à peus.

Correjiu-ús de vos-

tras faltas

Ame-us tòts com a

germans

Alegreu-us, que

farem feſta.

Valga-ús el grand

Goliat.

Ùs he servir en lo

que èm denanau.

Persó, germá, ùs sia

avis.

Un vestid èn ting

en Fransa, y aquí

em moro de fred.

Sèmpre èns dius

lo matèx

Nò èt fiques en

lo que nò èt toca.

Si èll vol, bè ùs

pod complaurer.

Mira, mira, y nò èm

Cobra fama y cala-te

à jeurer.

Ajuda-te, que te

ajudarè.

Mireuvos de cap à peus.

Correjiu-vos de vos-

tras faltas.

Aneu-vos tòts com à

germans.

Alegreu-vos, que fa-

rem feſta.

Valga-vos el grand

Goliat.

Vos he de servir en

lo que me demanau.

Persó, germá, vos sia

avis.

Un vestid ne ting

en Fransa, y aquí

me moro de fred.

Sèmpre nos dius lo

matèx.

Nò te fiques en lo

que nò te toca.

Si èll vol, bè vos pod

complaurer.

Mira, mira y nò me

tochs.

tocs, toches, tochis,
ó tóchias

tochs, toches, tochis,
ó tóchias.

p. 122r

117.

Aram recordo del mal,
que m'has fet.

Ara-àm recordo del
mal, que me has fèt.

Ara me recordo del
mal, que me has fèt.

Ara que está aquí,
dihent, sim agrada,
nom agrada?

Ara ¿que estás aquí,
diènd, si me agrada
nò me agrada?

Ara ¿que estás aquí
diènd, si me agrada, nò
me agrada?

Qui nom dona pa,
nom pega.

Qui nò èm dòna pa,
nò èm pèga.

Qui nò me dòna pa
nò me pèga.

Suposat que tu ets aquí,
bens pots ajudar.

Suposad que tu èts aquí,
bè èns pods ajudar.

Suposad que tu èts
aquí, bè nos pods aju-
dar.

Arans dirás lo que
havem de fer.

Ara àns dirás lo que ha-
vem de fèr.

Ara nos dirás lo que
havem de fèr.

Aquins tens á la tua
disposició.

Aquí èns tèns á la
tua disposició.

Aquí nos tèns á la
tua disposició.

Nons cansem, parlem
de veras.

Nò èns cansem, par-
lem de veras.

Nò nos cansem, par-
lem de veras.

Tuns promets molt, y
nons cumples res.

Tu èns promets mòlt,
y nò èns cumples res.

Tu nos promets mòlt,
y no nos cumples res.

No mostres als fills
amor, perque not causen
dolor.

No mostres als fills
amòr perque nò èt
causen dolòr.

No mostres als fills
amòr perque nò te
càusen dolòr.

A qui nct pot ajudar,

A qui nò èt pod

A qui nò te pod

no vullas tos mals co-
municar.

Musa, bet pots arriscar.

En mi not espant mo-
rir.

Bet pensas lo que vull
dir.

Qui not coneix, quet
compre.

Perquet ficas en lo que
not demanan.

De tos pares quan son
vells, not descuydes un
punt d'ells.

[p. 122v]

Diuen que las viudas
nous poden complaurer,
nius cauhen en grat.

Si á axó lo vostre de-

sitg nous inclina, pre-
neu la fadrina per bo-
na mullèr.

Ara ús plau, ara nous
plau. De un be queus

ajudar, nò vullas tos
mals comunicar.

Musa, bè èt pots ar-
riscar.

En mi nò te espant
morir.

Bè èt pensas lo que
vull dir.

Qui nò èt conex,
que èt compre.

Per que èt ficas en
lo que nò èt demá-
nan.

De tos pares, quand sòn
vells, nò èt descuydes
un punt de èlls

Diuen que las viudas
nò ús pòden complau-
rer, ni ús cauhen en grat.

Si á axó el vostre de-

sidj nò ús inclina, pre-
neu la fadrina per
bona mullèr.

Ara ús plau, ara
nò ús plau. De un

ajudar, nò vullas tos
mals comunicar.

Musa, bè te pots
arriscar.

En mi nò te espant
morir.

Be te pensas lo que
vull dir.

Qui nò te conex
que te compre.

Per que te ficas en lo
que nò te demá-
nan.

De tos pares quand sòn
vells, nò te descuydes
un punt de èlls.

Diuen que las viudas nò
vos pòden complaurer,
ni vos cauhen en grat.

Si á axó el vostre de-

sidj

nò vos inclina, preneu
la fadrina per bona
muller.

Ara vos plau, ara nò
vos plau. De un be que

importa tant, Vos d'ell
axius apartau?

Jam pesa de haverho
dit.

De quant ensá, quens
coneixem?

Jat conech herbeta,
quet dius moradux.

Feu plers á bestias,
yus tiraran cossas.

Vull quem digas la
veritat.

Sim vol veurer que vin-
ga.

Ell vindrá, yus dirá lo
que havem de fer.

Sins veu nons coneix.

Jans demostra lo amor
quens tè.

Ell es home de be,
yus dará lo quens
ha promès

Quens done lo ques
vulla.

Quet diré?

bè que-ús im-
porta tant, Vós de ell
axí ús apartau?

Ja àm pèsa de haver-
ho dit.

De quand ensá, que
èns conexem?

Ja àt coneg herbeta,
que èt dius moradux.

Fèu plers á bèstias,
y ús tiraran còssas

Vull que èm digas
la veritat.

Si em vol véurer
que vinga.

Èll vindrá, y ens dirá
lo que havem de fèr.

Si èns veu, nò èns conex.

Ja àns demostra lo amòr
que èns tè.

Èll es home de bè, y èns
dará lo que èns ha
promès

Que èns done lo que
ès vulla.

Que èt diré?

vos importa tant, Vós
de ell axí vos apartau?

Ja me pèsa de haver-
ho dit.

De quand ensa, que
nos conexem?

Ja te coneg herbeta,
que te dius moradux.

Fèu plers á bèstias,
y vos tiraran còssas.

Vull que me digas la
veritat.

Si me vol véurer que
vinga.

Èll vindrá, y nos dirá
lo que havem de fer.

Si nos veu, nò nos
conex.

Ja nos demostra lo
amòr que nos tè.

Èll es home de be, y
nos dará lo que nos
ha promès.

Que nos done lo que
se vulla.

Que te diré?

Jat ajustarà la golilla. Ja te ajustarà la golilla. Ja te ajustaré la
golilla.

Ajudat quet ajudaré. Ajuda-èt que te ajudarè. Ajuda-te que te ajudarà.

Als mcasos nols degas Als mòssos nò èls de- Als mòssos nò los de-
massa, perquet trau- gas massa, perque èt gas massa, perque te
ran de casa. trauran de casa. trauran de casa.

Digasme ab qui vas, Digas-me ab qui vas Digas-me ab qui vas,
yt diré qui serás. y èt diré qui serás. y te diré qui serás.

Crnme quet vull be. Creu-me que èt vull bè. Creu-me que te vull bè.

Nit dich sí nit dich no. Ni èt dig sí, ni èt dig nò. Ni te dig sí,
ni te dig nò.

Crieu corbs, yus trau- Crieu corbs, y ús trau- Crieu corbs : vos trau-
ran los ulls ran los ulls, ó els ulls. ran los ulls, ó els
ulls.

Asso jans consta. Assó ja àns consta. Assó ja nos consta.

Sius ho ha promés, Si us-hu ha promés, Si vos-ho ha promés
ho complirà. ho complirà. ho complirà.

Nius aconsello una Ni us aconsello una Ni vos aconsello una
cosa, ni altra. cosa, ni altra, cosa, ni altra.

Assí en est puesto, que correspon á las paginas 188, y 189 de la
Gramática catalana del Dr. Ballot, confessa aquest Rnt Señor,
encaraque ab alguna repugnància, que la paraula em es Inversió, ú

Metàtese del pronom me en èm: Èm pèsa, Señor, de haver vos ofés; y que la paraula èt es també Inversió del pronom te en èt, v.g: èt desfaré la cara á revessos; èt robará tot quant téns, qui èt vol bè, èt farà plorar; èt llevaré la crisma; pero diu dit Sr, que lo usar la paraula àns en llog de nos es corruptela; v.g: quand diem: àns dirá lo que voldrá, en comte de: nos dirá lo que voldrá.

Pero, si aquest Señor hagués advertid que usam els Catalans ab molta freqüència la Transmutació ú Antítese de la Enclítica Natural Nos, en èns, y àns; y [p. 123v] de las Naturals Me, Te, Se, Ne, en àm, àt, às, àn; y final-ment de las Naturals Lo y Los en èl y èls, àl y àls: hu hauria pensad de altra manera. Usam las Enclítics Figuradas Simples àm, àt às, àn, àns, àl, y àls, sols quand la digció, que antecedex á las Enclítics, es finida en la vocal á, y la veu verbal del Indicatiu, Obatiu, ó Subjungtiu que las segueix es iniciada en consonant; v.g: ara àm recordo; ja àt pèsa; ella às veu culpada; ja àn porta; ella àns deya; Antónia àl desidja, ella àls veyá; &c. &c; Pero, si l'antecedent digció es finida en lletra consonant, ó en vocal que nò sia la á, usam las Enclítics Figuradas Simples: èm, èt, ès, èn, èns, èl y èls; en cas que la següent digció Verbal comense també en consonant; v.g: El Judge èls condemna; y nò podem escriurer, ni pronunciar: Lo judgèls condemna. Final-ment, si las Digcións Verbals següents comènsan en lletra vocal, sia la que sia, usam las Enclítics Naturals

Simples; v.g: El pare lo aborrex; y nò podem dir, ni escriurer, com ho fa el Dr. Ballot: Lo paréi aborrex; per sèr contrari á la puresa, y suavidad de nostre limpi, y suáu Idiôme.

Aquestas són las rigorosas Règglas, pera usar las Enclíticas Naturals, y Figuradas Simples, ante-posadas á las Veus Verbals dels Indicatius, Obstatius, y Subjungtius; porque las matèxas Enclíticas déuen sèmpre post-posar-se á las Veus Verbals dels Imperatius, Infinitius, y Gerundius; y déuen seguir-se en estos casos Règglas total-mènt contràrias á las antecedènts, porque devem usar las Enclíticas Naturals Simples, post-posadas á las Veus Verbals finidas en consonant; y ès deu fèr ús de las Figuradas, si las Verbals són finidas en vocal sonant; ab la inteligènsia, que usam las Figuradas iniciadas en a, si la Veu Verbal del Imperatiu, ó Infinitiu Apocopad

p. 124r

119.

es terminada en a; v.g: Casa-àt, Pere, que èt convè; Recordz-èt, pecadòr; tu nò vols casá-àl, &c; y; final-mènt usam las Enclíticas Figuradas iniciadas en e, si la Veu Verbal del Imperatiu, ó del Infinitiu Figurad es finid en vocal sonant que nò sia la á; v.g: Véure-èl, ame-èm ell ó ella, &c; so es, èll ó èlla ame á mi; &c.

Si, emperó, la veu del Imperatiu serà finida en la vocal Junt-sonant u, qual es la posada després de las vocals Sonants a, e, i, o, u, èn las terminacions imperativas au, eu, iu, ou, uu; devem usar las Enclíticas Naturals Simples me, te, se, nos, vos, lo, los, la, las, li, ne, hi, ho; v.g: Amau-me, creu-te obligad; ohiu-nos de bona gana; cou-te bledas; duu-te alguna cosa, pera menjar; so es: porta-àt alguna cosa pera menjar; &c. La rahò de tòt assò es óbvia, perque la Junt-sonant u sona tan débil-mènt com las Consonants, que sónan sols ab las Sonants, cum Sonantibus; y la Junt-sonant ú sols sóna junt ab las Sonants, cum Sonantibus; pux axi com diem: Ab, eb, ib, ob, ub, proferim: Au, eu, iu, ou, uu, ab un sonido quasi consonant; y, com sia lley inviolable en nostre Idiome lo usar las Enclíticas Naturals Simples, post-posadas á Veus Verbals Imperativas, finidas en Consonant: nò ès de egstrañar, que la matèxa lley comprega las finidas en Junt-sonant; y sola-mènt hi ha algun privilegi ranci, y quasi antigad de usar en estos casos las solas Figuradas us y hu, com ho veurem en la següent segòna advertència.

La segòna advertència, que ès deu donar, conduhex pera el verdader ús de las dós Enclíticas Figuradas ús y hù, que són Transmutacions, ó Antiteses de las Naturals Vos y Ho. Pera assò nò es necessària altra cosa, que colocar las ditas digciòns ús, y hù després de [p. 124v] digciò finida en vocal Sonant, ó antes de iniciada, sia ó nò Verbal la Digciò; v.g: Jo ús trobo quièts; Tu hu menjas depréssa; Èlls ús aman; Èlla hu còmpra; Menje, menji, ó mènja-hù aquell, ó aquella; &c.

Pero, després de digció finida en conant [sic], ó antes de iniciada, ó entre finida, ó iniciada, usam las Naturals Vos y Ho, ó la Figurada Os en llog de Vos; v.g: Vosaltres os trobau, ó vos trobau; Vosaltres ho menjau; &c. Os trobo, ó vos trobo; Ho menjo, &c. Amen-vos aquells; Amin, ó Amian-vos aquellas; Ménjen, ménjin, ó ménjian-ho aquells ó aquellas; Amar-vos jo; Menjar-ho tu; &c.

Després, emperó, de digció finida en la vocal Junt-sonant u, só es, terminada en au, eu, iu, ou, uu, sia, ó nó Verbal la Digció, usam una cosa y altra indiferent-mènt; v.g: Dèu vos salve, Maria; Dèu os salve, Maria; Dèu ús salve, Maria; Dèu ho vol, ó dèu hu vol. Amau-vos, amau-os, ó amau-us mútua-mènt; &c: pero es més comú el dir ara: Dèu vos salve, y Amau-vos, que Dèu ús salve, y amau-us; pux assó es quasi antiquad.

La tercèra, y última advertència es, que, encara que pera usar las Enclíticas Figuradas Simples em, am; et, at; es, as; en, an; y el, al, ante-posadas á Veus Verbals Indicativas, Obtativas; y Subjuntivas sia necessari, com hu hem dit, que ditas Veus Verbals post-posadas á ditas Enclíticas, sían iniciadas en Consonant: nó hu es pera el ús de las Enclíticas Plurals Nos, ens, ans; y Los, els, als; pux poc

importa que las Veus Verbals, post-posadas á èllas, sian iniciadas en Consonant, ó Vocal; v.g: Nosaltres nos amam, ó èns amam; èns trobam, ó nos trobam. Nosaltres los amam, ó èls amam;

p. 125r

120.

èls trobam, ó los trobam. Antonia àns ama, o nos ama; àns troba ó nos troba; y Francisco àls ama, ó los ama; als troba, ó los troba, &c.

Lo matèx hem de dir de las Enclítics, compostas de dos ó més Enclítics, Naturals ó Figuradas, unidas per mera Composició, ú per Sinalefa Gramatical; v.g: me-èl, te-èl, se-èl; nos-èl, èns-èl; vos-èl, os-èl, ús-èl. M'hu, t'hu, s'hu; nos-hu, èns-hu; vos-hu, os-hu, ús-hu. M'hi, t'hi, s'hi, n'hi, &c. &c. &c; pux poc importa que en lo ús de las Enclítics, ó Inclinativas Compostas, sian las Veus Verbals iniciadas ó finidas, en Consonant ó Vocal. Es necessari, emperó, é indispensable en nostre Idiome, que las Enclítics, Simples, ó Compostas, Naturals ó Figuradas, vajan immediata-mènt antes, ó després de Veus Verbals, que són lo únic objegte de son cariño, y el punt céntric de son amòr; pux esta es sa natural inclinació, y destino; fa, per consegüent, mòlt mal el Dr Ballot en unir-las per forsa, y contra sa natural inclinació, ab grave dañ del Idiome, al detrás

de Noms, Pronoms, Adverbis, y Conjuncions, com hu hem vist fins ara, en las antecedents Sinereses, y hu veurem en las següents, y las Analises ó Descomposicions.

Sinereses	Analises	Analises
Dei <u>Dr</u> Ballot.	Enclítico-Figuradas.	Enclítico-Naturals.
La <u>avariciá</u> l pert, la <u>miseriá</u> l consum.	L'avàricia àl perd, la misèria àl consum.	L'avaricia lo perd, la miseria lo consum
Lo <u>jutgés</u> condemna.	El Judge èls condemna.	El Judge los condemna.
Qui de roba de <u>altres</u> vestex, [p. 125v]	Qui de roba de altre ès ves- tex,	Qui de roba de altre se vestex,
en la <u>plassá</u> l despullan.	en la plassa àl despullan.	en la plassa lo despullan
Jo voldria que la <u>terrá</u> l menjás.	Jo voldria que la terra àl menjás	Jo voldria que la terra lo menjás.
Lo <u>Paré</u> l aborreix.	El Pare lo aborrex.	El Pare lo aborrex.
La <u>desgraciá</u> l perse- gueix	La desgràcia àl persequex	La desgràcia lo persequex
Un <u>tigrés</u> fassa á tots la catxamona.	Un tigre èls fassa á tots la catxamona	Un tigre los fassa á tots la catxamona.
<u>Quil</u> vol, <u>quel</u> compre.	Qui èl vol, que èl compre.	Qui lo <u>vol</u> , que lo compre.
<u>Jols</u> busco, y <u>nols</u> tro-	Jo èls busco, y nò	Jo los busco, y

bo.	els trobo.	no los trobo.
<u>Tu</u> conéxes be.	Tu èl conexes bè.	Tu lo conexes bè.
Si <u>tu</u> veus, avisa-m.	Si tu èl veus, avisa-àm.	Si tu lo veus, avisa-me.
<u>Jol</u> convenseré ab bonas rahons.	Jo èl convenseré ab bonas rahòns.	Jo lo convenseré ab bonas rahòns.
Si tens lo llibre <u>me</u> donarás.	Si tens el llibre me èl donarás	Si tens el llibre me-lo donarás.
Se déu pagar lo salari als que el tenen.	Se déu pagar el salari als que el tènen	Se déu pagar el salari als que lo tènen.
<u>Jols</u> estimo molt.	Jo els estimo mòlt	Jo los estimo mòlt.
Si <u>tus</u> veus digals que vingan.	Si tu els veus digals que vingan.	Si tu los veus, diga-los que vingan.
Los deutes, <u>quils</u> ha de exìgir?	Els deutes ¿qui els ha de egzìgir?	Els deutes que los ha de egzìgir?
Qui <u>mels</u> darà?	Qui me-els darà?	Qui me-los darà?
No <u>tels</u> dono, ni <u>tels</u> vull dar.	Nò te-els dono, ni te-els vull dar.	Nò te-los dono, ni te-los vull dar.
Als criats <u>sels</u> deu pagar lo salari.	Als criats se-els deu pagar el salari.	Als criats se-los deu pagar el salari.
Al amich <u>probal</u> primèr, ans <u>quel</u> hages menester.	Al amig proba-àl primèr, ans que lo hajas menester.	Al amig proba-lo primèr, ans que lo hajas menester.
<u>Dexals</u> correr, qu'ells	Dexa-als còrrer, que	Dexa-los còrrer,

se aturarán.

èl·lis se aturaran.

que ellis se
aturaran.

Al amich y al caball
no cansal.

Al amig y al caball
nò cansá-àl.

Al amig y al ca-
ball nò cansar-lo.

p. 126r

121

Miral, yl coneixerás.

Mira-àl, y èl conexerás.

Mira-lo, y lo
conexerás.

Llegit lo llibre tornal.

Llejid el llibre, torna-àl.

Llejid el llibre,
tòrna-lo

Si tuls veus digals
que vingan.

Si tu èls veus, diga-àls
que vingan.

Si tu los veus
diga-los que
vingan.

Complahials y ama-
vals com á germans.

Èls complahia, y èls
amava com á germans.

Los complahia,
y los amava com á
germans.

Qui nol coneix, quel
compre.

Qui nò èl conex, que
èl compre.

Qui nò lo conex,
que lo compre.

A Sants y a minyons,
nols promets, que
nols dons

A sants y á miñons
nò èls promets, que
nò èls dòn·s.

A sants y á mi-
ñons, nò los
promets,
que nò los dòn·s.

Lo qui juga á menut
sempral veurás perdut.

El qui juga a menut
sèmpre èl veurás per-
dud.

El qui juga á
menut sèmpre lo
veurás perdud.

Si la sort assil guia,
aràl veurém.

Bèl conech.

Axil coneixes tu, com
m'avia.

Nol deixaré bo pels
gats.

Èll se fica ahont nol
demanan

Nol vull, nol vull,
daumen bon tros.

Als mossos nols de-
gas massa, perquet
trauran de casa.

Qui te mossos, y nols
veu, se fa pobre, y no
s'ho creu.

Jols busco, y nols trobo. Jo èls busco, y nò èls
trobo.

[p. 126v]

Arals deya, que vin-
guessen.

Lo qui á sos pares bat,
jal tè lo infern

Si la sort assí el guia,
ara àl veurem.

Bè èl coneç

Axí èl conexas tu,
com ma àvia

Nò èl dexarè bo
per els gats.

Èll se fica ahond
nò èl demánan.

Nò èl vull, nò èl vull
dau-me-èn bon tros.

Als mòssos nò èls de-
gas massa perque
èt trauran de casa.

Qui te mòssos, y nò
èls veu, ès fa pobre,
y nò s'hu creu.

Jo los busco, y nò los trobo.

Ara àls deya, que vin-
guèssen

El qui á sos Pares bat,
ja àl tè lo infern

Si la sort assí
lo guia,

ara lo veurem

Bè lo coneç.

Axí lo conexas tu,
com ma àvia.

Nò lo dexarè bo
per els gats.

Èll se fica ahond
nò lo demánan.

Nò lo vull, nò
lo vull, dau-me-ne
bon tros.

Als mòssos nò los
degas massa perque
te trauran de casa.

Qui tè mòssos, y nò
los veu, se fa po-
bre y nò se-ho
creu.

Jo los busco,
y nò los trobo.

Ara los deya, que
vinguèssen.

El qui á sos Pares
bat, ja lo tè lo

guanyat.

Encaraquels vejas,
nols conexas.

Clavilla del fust mateix
tè mal nom, perquel me-
reix.

Miral yl coneixerás.

Jaus he dit, quel
ting venut.

Los diners, sils tens,
mels donaras

Jals ting, sils vols
tels donarè.

Als lladres, sils veus
dexals correr.

No mates, nils vells,
nils minyons.

Perquels maltractas,
yls atormentas?

Jals dono llibertat

guafad.

Encaraque els vejas,
nò els conexas.

Clavilla del fust matèx
tè mal nom, perque èl
merex.

Mira al, y èl conexas.

Ja us he dit, que èl
ting venud.

Els diners, si els tens
me-els donarás.

Ja als ting, si els vols,
te-els donarè.

Als lladres, si els veus,
dèxa-als correr.

Nò mates, ni els vells,
ni els minyons.

Perque els maltractas
y els atormentas?

Ja als dono llibertad.

infern guafad.

Encaraque los
vejas, nò los
conexas.

Clavilla del fust
matèx tè mal nom
perque lo merex.

Mira-lo, y lo
conexas.

Ja vos he dit
que lo ting venud.

Els diners, si los
tens, me-los
donarás.

Ja los ting, si
los vols,
te-los donarè.

Als lladres, si
los veus,
dèxa-los correr.

No mates, ni els
vells, ni els
minyons.

Perque los
maltractas,
y los atormentas?

Ja los dono

llibertad.

Jals perdono.

Ja als perdôno.

Ja los perdôno.

Ab estos dós últims egzèmples apar n'hi ha prou, pera judicar quan poca rahò tè el Dr. Ballot en la pag. 195 de sa Gramática Catalana, de péndrer per abusos, ó corruptelas aquestas egspressions catalanas: als conexam, als dirém, als donarém, en llog de los conexam, los dirém, los donarém; pux són Enclítics Figuradas corrènts en nostre Idiome, quand van després de digció finida en la vocal a, y antes de Digció Verbal; v.g: Ja als conexam; ara als direm; encara als donarem; &c. &c.

p. 127r

122.

La matèxa inclinació natural, que tènem á las Veus Verbals las Enclítics Catalanas el, els: al, als, y demès Pronominals, ante-posadas ó post-posadas á ditas Veus, la tènem los Artiggles Catalans ante-posads sèmpre als Noms Substantius Comuns, ó Comunisads Egsprèssos, ó Sobre-entesos; y nò pòden dits Artiggles post-posar-se llejitima-mènt, ni á Noms Substantius, ni á altras Digcions sinó á la Preposició De, de genitiu, y ablatiu; y á la Preposició A de datiu, acusatiu, y ablatiu, pera manifestar dits casos singulars y plurals de dits Noms Comuns; v.g: Del Pare, dels Pares; al Pare, als pares. Veja-às la pag. 12 del Fol. 111. Fa, per consegüent, mòlt mal el Dr. Ballot en unir per forsa y violència lo Artiggle Plural els al detrás de la Conjunció Ni,

en aquella Sinéresis, que porta en la pag. 194 de sa Gramática Catalana, entre sas Sinéreses Pronominals, y devía colocar-la entre las Artigglars, qual es esta: "No mates nils vells, nils minyons."; pux devía escriurer: Nò mates els vells, ni els miñons. Los Artiggles el y els se colócan, com els demès, sèmpre al devant de Noms Substantius Comuns ó Comunisads, Egsprèssos ó Sòbre-entesos, y és pronuncian ab é oberta v.g: Els vells, els miñons; el vell, el miñò.

Pero las Enclíticas ó Pronominals el, els, se colócan com las demès, sèmpre devant ó detrás de Veus Verbals, se escriuen, y pronuncian ab è muda; v.g: Nò els mates; so es, nò los mates; ó nò mates á ells, y en estos casos la Pronominal Figurada els; la Natural los, y el Pronom ells se referexen als Vells, y als Miñons, y és posan en llog de aquestos Noms.

Tambè és pronuncia y escriu ab è muda la Enclítica Figurada és, y ab à muda la Enclítica às, que són Metatèse, ó Inversió, y Antitèse ó Transmutació de la Natural se, en és y às; com ho manifestaran las Análises, ó Descomposicions de las Sinéreses del [p. 127v] Dr. Ballot, que continúa en la pag. 195; y seguents de sa Gramática Catalana.

Sinéreses	Análises	Análises
Del Dr. Ballot	Enclítico-Figuradas	Enclítico-Naturals.

Lo mar y ayrés des-
lliga.

Dintre de l'animas
veu

En la regiò gelada
de est modós con-
densaren.

De Dafnes recorda-
va.

A quis muda Dèu
lo ajuda.

Ques diu de nou?
ques conta?

No hi ha quis dol-
ga de mi.

Quis lloga sos plers
se ven.

Ab quis vulla reny-
irá.

Traurás lo ques tro-
bará en la caixa, en
lo temps ques deu-
rán manifestar las
partidas. ques tro-
barán en lo llibre,

El mar y ayre és des-
lliga.

Dintre de l'anima
às veu.

En la regiò gelada
de est modo, és con-
densáran

De Dafne és recor-
dava.

A qui és muda Dèu
lo ajuda.

Que és diu de nou?
que és cònta?

Nò hi ha qui és dol-
ga de mi.

Qui: és lloga sos plers
és ven.

Ab qui és vulla reñ-
irá.

Traurás lo que és tro-
bará en la caixa, en el
tèmps que és deuran
manifestar las parti-
das, que és trobaran
en el llibre, y és deu

El mar y ayre se des-
lliga.

Dintre de l'anima se
veu.

En la regiò gelada de
est modo se conden-
sáran.

Le Dafne se recorda-
va.

A qui se muda Dèu lo
ajuda.

Que se diu de nou?
que se cònta?

Nò hi ha qui se dolga
de mi.

Qui se lloga sos plers
se ven.

Ab qui se vulla reñirá.

Traurás lo que se tro-
bará en la caixa, en el
tèmps que se deuran
manifestar las partidas
que se trobaran en el
llibre, y se deu saber

ys deu saber la forma
ab ques deuen notar.

Cans ab cans nos mos-
segan

Qui bes nua, bes desnua.

Nos mou la fulla, que
Dèu nou vulla.

Aguís veu lo cert, y
lo incert.

Aquí nos treballa,
nis fa res.

Los beneficis nos po-
den dar als indignes.

Lo que nos cou per
tu, deixau cremar.

Quant hu nou vol,
dos nos barallan.

Allás veurá, allas
componga.

Sempres veu, que la
verda fusta ab la seca
may se ajusta.

saber la fôrma ab que
ès déuen notar.

Cans ab cans nò ès
mosségan

Qui bè ès nua, bè
ès denúa.

Nò ès mou la fulla,
que Dèu nò hu vulla.

Aquí ès veu lo cert,
y lo incert.

Aquí nò ès treballa,
ni ès fa res.

Els beneficis nò ès
póden dar als indignes.

Lo que nò ès cou
per tu, dèxa-hu cre-
mar.

Quand un nò hu vol,
dòs nò ès barállan.

Allá às veura, allá
às componga.

Sèmpre ès veu, que
la verda fusta ab la
seca may se ajusta.

la forma ab que se
deuen notar.

Cans ab cans nò se
mosségan.

Qui bè se nua, bè se
desnúa.

Nò se mou la fulla,
que Dèu nò ho vulla.

Aquí se veu lo cert,
y lo incert.

Aquí nò se treballa,
ni se fa res.

Els beneficis nò se pó-
den dar als indignes.

Lo que nò se cou per
tu dèxa-ho cremar.

Quand un nò ho vol,
dòs nò se barállan.

Allá se veurá, allá
se componga.

Sèmpre se veu, que
la verda fusta ab la
seca may se ajusta.

Per fondo, ques fassa Per fondo, que és fassa Per fondo, que se fassa
foch, sempre respira. el fng, sèmpre respira. el fog sèmpre respira.
Moltas vegadas lo ar- Mòltas vegadas lo ar- Mòltas vegadas lo arbre
bre se dobla, ys trenca. bre és dòbbla y és se dòbbla y se trenca.
trenca.

Se notarán las partidas Se notaran las partidas Se notaran las partidas
en lo llibre, ys deu sa- en el llibre, y és deu en el llibre, y se deu
ber la forma, ab ques saber la forma, ab que saber la forma, ab que
deuen notar. és déuen notar. se déuen notar.

[p. 128v]

Jas veu com se porta, Ja às veu com se porta, Ja se veu com se porta
jas veu la esmena. ja às veu la esmena. ja se veu la esmena.

Es menestèr saber Es menestèr saber. Es menestèr saber
sis pot fer. si és pod fèr. si se pod fèr.

Tu sabs sis pagan Tu sabs si és pàgan Tu sabs si se pagan
los deutes. els deutes. els deutes.

Los deputads se des- Els deputads se despre- Els deputads se
prenen de algunas co- nen de algunas cosas, desprènen de algunas
sas, y no se sab sis y nò se sab si és serve- sab si se servèxen de
serveixen de las pecu- xen de las pecúnias las pecúnias per sos
nias per sos afers. per sos afers. afers.

Es menester ques probe Es menestèr que és pro- Es menestèr que se pro-
ab testimonis, y sis jus be ab testimoni, y si be ab testimoni, y si
se justifica, se justifica,
tifica; sian remoguds és justifica, sian remo- sian remoguds

del empleo.

guds del empleo

del empleo.

Qui s'esperas desespera.

Qui se espèra às deses-
pèra.

Qui se espera se
desespèra.

Èll s'ho talla, y èll
s'ho cus.

Èll s'hu talla, y èll
s'hu cus.

Èll se-ho talla, y èll
se-ho cus.

Qui te mossos, y nols
veu se fa pobre y no
s'ho creu.

Qui tè mòssos y nò
èls veu, se fa pobre,
y nò s'hu creu.

Qui tè mòssos y nò los
veu, se fa pobre y nò
nò se-ho creu.

Nom dona res, tot s'ho
vol per sí.

Nò em dòna res, tòt
s'hu vol per sí.

Nò me dòna res, tòt
se-ho vol per sí.

Al hospital de santa
Creu, tal hi va que no
s'ho creu.

Al hospital de santa
Crèu, tal hi va, que nò
s'hu creu.

Al hospital de santa
Crèu, tal hi va, que
nò se-ho creu.

Cada hu sab á casa
seva ahont s'hi plou.

Cade un sab á casa
sèva ahond s'hi plou.

Cade un sab á casa sèva
ahond se-hi plou.

Sens llum ningú
s'hi veu.

Sens llum ningú
s'hi veu.

Sens llum ningú se-
hi veu.

Si á tos pares tractas
be, viuras molt, porque
jou sà.

Si á tos pares trag-
tas bè, viurás molt
perque jo hu sè.

Si á tos pares tragtas
bè, viurás molt, porque
jo ho sè.

p. 129r

124.

Jou dich, jou he llegit
en la escriptura.

Jo hu dig, jo hu he
llejid en la escriptura.

Jo ho dig, jo ho he
llejid en la
escriptura.

Tuu dius, tuu creus.

Tu hu dius, tu hu creus. Tu ho dius, tu ho creus.

Quiu assegura?

Qui hu assegura?

Qui ho assegura?

Sèu ha fet sèu.

S'hu ha fèt sèu.

Se-ho ha fèt sèu.

Jo tèu faré present.

Jo t'hu farè present.

Jo te-ho farè present.

No pot ser mes ne-
grèl corb, del queu són
las alas.

Nò pod sèr mès ne-
gre el corb, del que
hu són las alas.

Nò pod sèr mès negre
el corb, del que ho són
las alas.

Assó qui ha vist, queu
jure.

Assó qui hu ha vist
que hu jure.

Assó qui ho ha vist,
que ho jure.

Lo que nos cou pera tu.
deixau cremar.

Lo que nò és cou pera
tu, dexa-hu cremar.

Lo que nò se cou pera
tu dexa-ho cremar.

Considerau ara queu
tens present.

Considèra-hu ara que
hu tèn present.

Considera-ho ara que
ho tèn present.

Comprau, si te agrada.

Compra-hu, si te agrada.

Compra-ho, si te
agrada.

Alabau massa, que no
t'ho darán per lo preu,
que tu vols.

Alaba-hu massa, que nò
t'hu darán per el preu
que tu vols.

Alaba-ho massa, que nò
te-ho darán per el
preu que tu vols.

Pensau be antes de ferho

Pensa-hu bè antes de
fer-ho.

Pensa-ho bè antes de
fèr-ho.

Llejiu-ho queu sabreu.

Llejiu-ho que hu sabreu

Llejiu-ho que ho
sabreu.

Nos mou la fulla que

Nò és mou la fulla, que

Nò se mou la fulla, que

Dèu nou vulla.

Dèu nò hu vulla.

Dèu nò ho vulla.

Quant hu nou vol,

Quand un nò hu vol,

Quand un nò ho vol

dos nos barallan.

dòs nò és barallan.

dos nò se barallan.

Dèu es tan pur, que
nou pot ser mes.

Axiu diu la santa
escriptura.

Beu buscas, y nou
trobas.

[p. 129v]

Sempreu veureu, que
va de mal á pitjor.

Aquíu veuréu, si es
veritat lo queus tinch
dit.

Jau sè, tu tambeu sabs.

Encaraqueu diu, nou
cregas.

Es menester ques
probe siu ha fet.

Jau crech, yu entench.

Digame, perqueu
fas?

Jau veig. Jau he vist.

Jau digué ton pare,
tambéu dich jo.

No importa siu feu.

Dèu es tan pur, que
nò hu pod sèr mès.

Axi hu diu la Santa
Escribtura.

Bè hu buscas, y nò hu
trobas.

Sèmpre hu veureu
que va de mal á pidjor.

Aquí hu veureu, si es
veritat lo que ùs
ting dit.

Ja hu sè, tu també hu
sabs.

Encaraque hu diu,
nò hu cregas.

Es menestèr que ès
probe si hu ha fèt

Ja hu creg, y hu en-
tèng

Digas-me perque
hu fas?

Ja hu vej. Ja hu he
vist.

Ja hu diguè ton
Pare, també hu dig jo.

No importa si hu fèu.

Dèu es tan pur, que
nò ho pod sèr mès.

Axi ho diu la Santa
Escribtura.

Bè ho buscas, y nò
ho trobas.

Sèmpre ho veureu, que
va de mal á pidjòr

Aquí ho veureu, si es
veritat lo que vos
ting dit.

Ja ho sè, tu també ho
sabs.

Encaraque ho diu, nu
ho cregas.

Es menestèr que ès
probe si ho ha fèt.

Ja ho creg, y ho en-
tèng.

Digas-me perque ho
fas?

Ja ho vej. Ja ho he
vist.

Ja ho diguè ton Pare,
tambè ho dig jo.

No importa si ho fèu.

Perqueu dius?

Ferqueu veus ten

anamoras.

Èll ho veu, yu compra.

Si ab gent dolenta

ten vas lo qu'ells fan

may ho farás.

Qui no tè pa, moltras

sen pensa.

Tan men sè com men

sabía.

Tu ten pots ben ala-

bar.

Farás be de recor-

dar-ten.

Bort y mula cada

dia sen pensa una.

Qui oli maneja las mans

sen unta.

Perque hu dius?

Perque hu veus

te-èn anamòras

Èll ho veu, y hu

compra.

Si ab gent dolenta

te-èn vas, lo que

èlls fan may ho farás.

Qui nò tè pa, mòltas

se-èn pensa.

Tan me-èn sè, com

me-èn sabía.

Tu te-èn pods bé

alabar.

Tu farás bè de re-

cordar-te-èn.

Bord y mula cada

dia se-èn pensa una.

Qui oli maneja las mans

se-èn unta.

Perque ho dius?

Perque ho veus te-ne

anamòras.

Èll ho veu, y ho

compra.

Si ab gent dolenta te-

en vas, lo que èlls fan

may ho farás.

Qui nò tè pa, moltras

se-ne pensa.

Tan me-ne sè, com me-ne

sabía.

Tu te-ne pods bèn ala-

bar.

Tu farás be de

recordar-te-ne.

Bord y mula cada dia

se-ne pensa una.

Qui oli maneja las mans

se-ne unta.

p. 130r

125.

Qui s'esperas desespera. Qui se espera às despèra. Qui se espera se
despèra.

Quin tè en pert, quin

Qui èn tè èn perd, qui

Qui ne tè ne perd, qui

Dèu es tan pur, que
nou pot ser més.

Axiu diu la santa
escriptura.

Beu buscas, y nou
trobas.

[p. 129v]

Sempreu veureu, que
va de mal á pitjor.

Aqui veuréu, si es
veritat lo queus tinch
dit.

Jau sè, tu tambeu sabs.

Encaraqueu diu, nou
cregas.

Es menester ques
probe siu ha fet.

Jau crech, yu entench.

Digame, perqueu
fas?

Jau veig. Jau he vist.

Jau digué ton pare,
tambéu dich jo.

No importa siu feu.

Dèu es tan pur, que
nò hu pod sèr més.

Axi hu diu la Santa
Escribtura.

Bè hu buscas, y nò hu
trobas.

Sèmpre hu veureu
que va de mal á pidjor.

Aquí hu veureu, si es
veritat lo que ùs
ting dit.

Ja hu sè, tu també hu
sabs.

Encaraque hu diu,
nò hu cregas.

Es menestèr que ès
probe si hu ha fèt

Ja hu creg, y hu en-
tèng

Digas-me perque
hu fas?

Ja hu vej. Ja hu he
vist.

Ja hu diguè ton
Pare, també hu dig jo.

No importa si hu fèu.

Dèu es tan pur, que
nò ho pod sèr més.

Axi ho diu la Santa
Escribtura.

Bè ho buscas, y nò
ho trobas.

Sèmpre ho veureu, que
va de mal á pidjòr.

Aquí ho veureu, si es
veritat lo que vos
ting dit.

Ja ho sè, tu també ho
sabs.

Encaraque ho diu, nò
ho cregas.

Es menestèr que se
probe si ho ha fèt.

Ja ho creg, y ho en-
tèng.

Digas-me perque ho
fas?

Ja ho vej. Ja ho he
vist.

Ja ho diguè ton Pare,
també ho dig jo.

No importa si ho fèu.

vol quen compre.	èn vol que èn compre.	ne vol que ne compre.
Si t'hi haguès vist <u>men</u>	Si t'hi haguès vist,	Si te-hi hagues vist
hauria alegrat.	me-èn hauria alegrad.	me-ne hauria alegrad.
<u>Nòn</u> vull, <u>non</u> vull	Nò en vull, nò èn vull	No ne vull, nò ne vull
<u>daumen</u> bon tros	dau-me-èn bon tros.	dau-me-ne bon tros.
Ab una caldera vella	Ab una caldera vèlla	Ab una caldera vèlla
<u>sen</u> troba una de nova.	se-èn troba una de nova.	se-ne troba una de nova.
<u>Sin</u> vols <u>ten</u> donarè.	Si èn vols te-èn donarè.	Si ne vols te ne donarè.
Qui sab lo <u>quen</u> serà.	Qui sab lo que èn serà.	Qui sab lo que ne serà.
<u>Jon</u> tinch, <u>tun</u> busas,	Jo èn ting, tu èn busas,	Jo ne ting, tu ne
y <u>non</u> trobas.	y nò èn trobas.	busas, y nò en trobas.
A ma sort no <u>lin</u>	A ma sort nò li-èn fas	A ma sort nò li-ne fas
fas queixa, ans be <u>lin</u>	quèxa, ans bè li-èn bèsò	quèxa, ans bè li-ne
bèso las mans.	las mans.	bèsò las mans.
Que <u>men</u> donau de axó.	Que me-èn donau de axó.	Que me-ne donau de axó.
Prometeu-men alguna	Prometeu-me-èn algu-	Prometeu-me-ne algu-
cosa.	ra cosa.	na cosa.
Donau-men sols hi sia	Donau-me-èn, sols hi	Donau-me-en, sols
lo pes.	sia el pes.	hi sia el pes.
Dèu sab lo <u>quen</u> serà.	Dèu sab lo que èn serà.	Dèu lo que ne serà.
De ahont <u>non</u> hi ha,	De hònd nò n'hi ha,	De hònd nò ne-hi ha
<u>non</u> pot rejar.	nò èn pod rajar.	nò ne pod rajar.
<u>Non</u> hi haurá per dens	Nò n'hi haurá per dens	No ne-hi haurá per dens
encebar.	encebar.	encebar.
<u>Aran</u> tindrem.	Ara àn tindrem.	Ara ne tindrem.

Tu <u>ten</u> pots ben alabar.	Tu te-èn pods bèn alabar.	Tu te-ne pods bèn alabar.
Ja <u>non</u> vol, ja <u>non</u> tè.	Ja nò èn vol, ja nò èn tè.	Ja nò ne vol, ja nò ne tè.
<u>Sempren</u> demana, y jo <u>non</u> tinch.	Sempre èn demana, y jo nò èn ting.	Sempre ne demana, y jo nò ne ting.
Nò tè diners, <u>nin</u> vol, <u>nin</u> espera, <u>nin</u> fa cas.	Nò tè diners, ni èn vol, ni ne espera, ni èn fa cas.	No tè diners, ni ne vol ni ne espera, ni ne fa cas.

[p. 130v]

<u>Allin</u> venen, aquin tens.	Alli èn vénen, aquí èn tèn.	Alli ne vénen, aquí ne tèn.
<u>Jan</u> tè pena del mal, que ha fet.	Ja àn tè pena del mal, que ha fèt.	Ja ne tè pena del mal, que ha fet.
<u>Sin</u> sembras, en cullirás	Si èn sembras, èn cullirás.	Si ne sembras, ne cullirás.
<u>Sin</u> vols, <u>buscan</u> ,	Si èn vols, busca-àn.	Si ne vols, busca-ne.
<u>Sin</u> tèn, feste sopas.	Si èn tèn, fès-te sopas.	Si ne tèn, feste sopas.
<u>Quen</u> tinga, que <u>non</u> tinga, <u>quet</u> importa?	Que èn tinga, que nò èn tinga, que te importa?	Que ne tinga, que nò ne tinga, que te importa?
<u>Sin</u> haguès tingut, <u>ten</u> hauria dat	Si ne haguès tingud te-èn hauria dad.	Si ne haguès tingud, te ne hauria dad.
<u>Perquen</u> buscas?	Perque èn buscas?	Perque ne buscas?
En busca, <u>yn</u> tè.	Èn busca, y èn tè.	Ne busca, y ne tè.
<u>Encaraquen</u> tinga, en	Encara que èn tin-	Encara que ne tinga,

vol més.

ga, àn vol més.

ne vol més.

Sempren demana.

Sèmpre èn demana.

Sèmpre ne demana.

La Enclítica Natural ne, unida per Sinalefa Gramatical ante-posada a la Natural hi, fòrman las dós la Enclítica Composta n'hi, que equival á la Natural ne-hi; v.g: Nò n'hi haurá per dènts ensebar. De hònd nò n'hi ha, nò èn pod rajar. La Natural ne, y sas Figuradas èn y àn significan Part de asso, axó, ú alló; ó Partida de assi, aquí, ó allí; y ès posan en llog dels Noms de ditas cosas y puestos; sòn, pux, Pronominals, que es posan en llog del Noms de infinitas cosas y puestos, sabuds per els dós que ès párlan; v.g: Jo me-èn vaj, significa que jo marxo de aquesta casa, vila, ciutat, &c. Jo me-èn-hi anirè, significa que jo partirè personal-mènt de assi á allá hònd tu sabs. Jo èn vull, vol dir, que desidjo part de assó, axó, ú alló que tu sabs, y nò tóta la partida. Jo hi vull sèr, significa que vull tenir part en assó, axó, ú allo que tu fas, y nò vull fer-ho tòt. Pera manifestar el desidj de tóta la partida ó cosa, usam

p. 131r

126.

la Enclítica Natural ho, ú sa Figurada hu; v.g: Aquell ho vol; y jo hu vull; so es: Èll y jo volem tòt asso, axó, ú alló; hoc.

Las Diccions Enclíticas, ó Pronominals ne, hi, ho són Naturals perque se unèxen molt bè, com las decès Naturals, al detrás dels Imperatius finids en consonant, ó junt-sonant; al detrás dels Infinitius Naturals, eo finids en ar, er, ir; y al detrás dels Gerundius finids sèmpre en and, end, ind, ó en ant, ent, int; pux en tòts estos casos nò és pòdon usar las Enclíticas Figuradas, sinò las Naturals, com hu hem vist en el fol. 107. pag. 2., y en els fol. 118, 119, y 120. de esta Gramática, y hu confirman alguns egzèmples del Dr. Ballot; qui, tractand, en la pag. 200 de sa Gramática, del Pronom ho, diu: Despres de infinitius se posa enter, com en ferho, y també algunas vegadas ab otras veus del verb, com: llegiuho. En la pag. 204, parland de la paraula ne, diu: De assó fesne part á ton pare... en lo cas de haberne fet. Final-mènt en la pag. 206; tractand de la Enclítica hi, diu: Lo adverb hi se unex molt bè ab Infinitius y gerundius, per exèmple: Has vingut sens pensarhi. Habenthi diners tot se alcanza. Se li ha probat no tenirhi en la caixa la subredita quantitat." Sòn, doncs, Naturals las Enclíticas ne, hi, ho.

La Enclítica ne és convertex en las Figuradas èn, àn; y la ho, en hu; Nò es, doncs sèmpre abús ó corubtela el dir y escriurer: àn en llog de èn, com ho diu el Dr. Ballot pag. 28; pux diem y escrivim: Ja àns vols de axó? Ja àn tèn? Pero es manifèsta equivocacio de dit Sr, en pèndrer en la pag. 204. per Natural la Figurada èn.

La Natural hi es infigurabble; fa, per lo tant, mòlt mal el Dr_ Ballot en mudar-la en Y grega, en la pag. 205, y pidjor encara, en equivocar-la, en dit puesto, ab la Natural li, [p. 131v] ó sa Figurada i, que sòn datius comuns á mascles y femèllas, com ho veurem en dós de las seguènts Análises de las últimas Sinéreses de dit Sr_.

Sinéreses del Dr_ Ballot.

Análises Naturals.

Joy aní lo diumenge passat.

Jo hi aní el diumenge passad.

Tuy pensas molt.

Tu hi pensas mòlt.

En la casa eu que noy ha pa tothom crida y tothom tè rahó.

En la casa, en que nò hi ha pa, tòt-hom crida y tot-hom tè rahò.

Noy ha mes cera, que la que crema. No hi ha més cera, que la que crèma.

Noy ha mal, que per bè no vinga. Nò hi ha mal, que per bè nò vinga.

Si algú bolla per propi us, es menes- Si algú bòlla per propi ús, es meter quey pose en lo compte lo dret, nestèr, que hi pose en el comte el que se tè de pagar. Lo qual dret, dret, que se tè de pagar. El qual anyadit al dret, que jay es degut; &c. dret añadid al dret, que ja hi es degud, &c.

P. Quinas sòn las Sinéreses, en que el Dr_ Ballot equivocá la Enclítica hi ab la Enclítica Natural li, ó sa Figurada i?

R. Sòn las dós seguènts; ab l'advertència, que, com la Enclítica Natural li sia figurabble, y convertibble en i suau: farem dós Analises, Natural, y Figurada.

Sinéreses

Analises

Del Dr. Ballot.

Figurada

Natural

Qui lo seu pecat plorará, Dèu, beneyt
loy perdonará.

Qui el seu pecat plorará, Dèu beneyt
lo-i perdonará, ó
li perdonará.

Qui el seu pecat plorará, Dèu beneyt lo-li
perdonará, ó lo perdonará á èll ó èlla.

Qualsevol paraula
que li haurás dada
lay farás bona.

Qualsevol paraula, que
li haurás dad la-i
farás bona, ó li farás
bona.

Qualsevol paraula, que
li haurás dad la-hi farás bona, ó la farás
bona á èll ó èlla;
aquell, ó aquella, &c.

p. 132r

127.

P. Quina Anàlise seguim en la pronunciació de estas Sinéreses?

R. Seguim l'Anàlise Figurada, tan en Singular, com en Plural; pux fend aquestas oracions Plurals, diem:

Qui els seus pecats plorará,
Dèu beneyt, ó benehid, los-i
perdonará; los perdonará á
èll ó èlla; aquell, ó aquella; &c.

Qualsevol paraula, que li haurás dad,
las-i farás bonas; so es, las farás
bonas á èll; ó èlla; aquell, ó aquella, &c.

P. Peraque, doncs, servéxen las Análises, ó Descomposicions de las decantadas Sinéreses del Dr. Ballot?

R. Pera asseñalar la lleítima Pronunciació, que és deu donar á tótas ellas; pux pronunciam las Sinéreses Artigglars, segòns sas Análises Naturals; y las Enclíticas, segòns sas Descomposicions Enclítico-Figuradas, esbetadas las de la Enclítica Natural hi, que és pronuncian per Análises Naturals; com, y també las que ante-posa dit Sr á veus Verbals, iniciadas en vocal; v.g: Altre vindrá, quem abonará; pux diem: Altre vindrá, que me abonará; &c.

P. ¿Nò diu el Dr. Ballot en la pag. 173, que las paraulas unidas per la Sineresis, són com las pronuncian los cathalans?

R. Si Sr; pero en una nota de la pag. 176, apar que assó li fa algun escrúpol, pux diu: "No crech que ningú dubte, que los cathalans en lo corrent de parlar unim á vegadas lo article ab la paraula antecedent, sia nom, pronom, verb, &c, diend: la cúal ca, negrel corb, almoynal pobre, cruxial vent, Dèu donal fret, &c. «y en axó consisteix la sinéresis. Mes, apar que est modo de parlar, «ó esta sinéresis no se deu usar en la escriptura, á no ser que sia [p. 132v] en la poesia, ó en lo cas, en que ho demane lo flúido del «estil; y axí millor será en prosa escriurer: ramena la cua lo ca, «tè mes negre lo corb las alas, dar almoyna al pobre, cruxia lo vent, «Dèu dona lo fret, &c."

Si est Sr haguès usad lo Artiggle el, en llog de lo, ja estariam entesos; pero, com en la pag. 2 diga ab tóta valentia: "Lo usar el en cathalá en lloch de lo es error manifest; pux may la llengua cathalana ha tingut semblant arti-

«cle.»: estan molt distants de concordar. Diu no obstant en la pag. 181: "que alguns authors, y també lo ús comú diuen: els homes, els senyors de vassalls: Els uns sen portan la fama, els altres car-
«dan la llana." Si, pux, alguns Autòrs, y áduc lo ús comú usan el plural els en llog de los ¿per que no podrem usar nosaltres el singular el en llog de lo, major-mènt quand ho demana lo flúido del estil? Usam los Artiggles Naturals el y els, y no Figurads ni Refigurads á la libre moda del Dr Ballot, y los ante-posam á Noms Comuns iniciads en consonant; v.g: el llibre, els llibres; y usam lo y los antes de vocal; v.g: lo Àngel, los Àngels; y áduc en el plural usam indistingta-mènt los y els; v.g: Qui menja la carn, que rosegue els ossos, ó los ossos. Final-mènt usam los Artiggles Naturals el y els, unids per Sinalefa Gramatical post-posada a las Preposicions De y A, quitada la e dels Artiggles, y unidas las consonant l, ls al detrás de ditas Preposicions; y los ante-posam, segòns sa natural inclinació, á Noms Comuns iniciads tan en vocal, com consonant; v.g: del llibre, dels llibres, al llibre als llibres; del Àngel, dels Àngels; al Àngel, als Àngels, &c.

Quèda, pux, clar que las Sinéreses Artigglars del Dr Ballot no són compostas dels Artiggles lo, y los apocopads, ó sincopads, y senerisads, per més que dit Sr ho diga en las pag. 175, y 178; sinò, que són compostas dels Artiggles Catalans Naturals

el, y els; y dels Figurads al, y als, injusta-mènt unids per dit Sr ab sas Sinéreses, al detrás de Noms, Pronoms, Verbs, Preposicions, y Conjuncions que acaban ab vocal; y, com estas injustas unions, fetas per dit Sr, sian contràrias á la pronunciació catalana, y á la natural inclinació dels Artiggles, que anélan ante-posar-se á Noms Substantius Comuns Egsprèssos, ó Sòbre-entesos, y nò desidjan may post-posar-se á ninguna Digció, sinó á las Preposicions De y A: devem usar las Análises, ó Descomposicions Naturals; perque, encara que al y als, del y dels, sian Digcions Figuradas, se han ja naturalisad, de modo, que en Catalá nò és poden desfèr, ó analizar ni en Singular, ni Plural; diem, doncs, ab tóta suavidad: Ramena la cua el ca; Es més negre el corb; Cruxia el vent; Dar almoyna al pobre; Tu fas forsa als lladres; &c.

Si el Dr. Ballot nò se haguès empeñad tant en desterrar perpétua-mènt de nostre Idiome los Artiggles el y els, y nò haguès pres per corrubtelas Nostras Enclíticas Figuradas ém, àm; èt, àt: ès, às; èn, àn: èns, àns; os, ús, &c: nò se hauria vist precisad á posar en la pag. 176. la següent Nòta: "En algunas Sinéreses poso accent agut solament, pera «manifestar, que en ellas se deté un poc la pronunciació, com: «Presentaré la causal rey. Daré penal jutge. Si d'eix modós «affligiu, &c." Aquesta tal-qual detenció, que és fa en la pronunciació de las Sinéreses del Dr. Ballot, egceptadas sola-mènt

del, y dels; al, y als, es una evidènt descomposició, ó Analise de tótas èllas. Si, pux, haguès dit Sr_ escrit, com devias Presentarè la causa al Ròy. Darè pena al Judje. Si de ex modo òs afluigi; &c: hauria èll enquantrad el verdader cami pera trobar aquella tal-qual detenciò, que fèm en la pronunciació de sas Sinéreses, sens haver de acudir á un medi tan violènt, é injust, com es accentuan ab Agcènt Agud las vocals Brèus, que es cosa total-mènt con[.p. 133v]trària nò sols á la verdadera Ortografia Catalana, si que també á la Castellana, y áduc á la Llatina.

La egstrèma necessitat de haver de separar en escrits las Sinéreses del Dr_ Ballot, com ho fèm en la pronunciació, hu manifèsta claramènt una de èllas, que está en la pag. 183, que diu axí: Forsáus dona extremada aquest pa tan delicat; pux èns fa venir en conexensa de un grand absurdo; so es: Forsáu-vos dóna extremada; es á saber: Dóna extremada fèu-vos forsa á vos mateixa; quand intènta dir: Forsa ùs dóna extremada aquest pa tan delicad; es á dir: Aquest pa, tan delicad, dóna forsa extremada á Vòs home, ó dóna, ó á Vosaltres hòmens ó dónas. Forsa ùs dona extremada.

Es, doncs, total-mènt necessari descompòndrer en escrits, axí com ho fèm en la pronunciació, las Sinéreses del Dr_ Ballot, per sèr cada una de èllas, una junta de dós Digcions injusta-mènt unidas; y es necessari pragticar-ho per Analises Naturals ó Figuradas, segòns las Règglas que hem dad; porque, á

més de donar-los axí sa llejítima pronunciació, serà fácil enviar las Digcions Simples Catalanas, de que és compónen á son Género Filosófic, y á sa Especie Filosófica.

P. Que entèns per Género Filosófic?

R. Entèng la conveniència de las Especies Filosóficas en alguna cosa, comuna á cada una de èllas.

P. Que cosa es la Especie Filósofica?

R. Es la conveniència dels Individus en alguna cosa, comuna á cade un de èlls.

P. Qui son los Individuos de cada Especie?

R. Sòn els particulars de cada Especie; v.g: los Hómens, y Donas

p. 134r

129.

sòn los Individuos de la Especie Humana, eo Animal Racional; y las Bèstias. ó Bruts sòn los Individuos de la Especie Brutal, eo Animal Irracional; y aquestas dós Especies convènen en ser Animal cada una; y, per lo tant Animal es el Género Filosófic, en que convènen ditas dós Especies Racional, é Irracional.

P. Las Digcions, ó Paraulas del Idiome Catalá, que sòn Individuos de sas respektivas Especies óen que convènen?

R. Unas convènen en sèr Artiggles; altres, Noms; altres, Pronoms; altres, Particips; altres, Verbs; altres, Adverbis; altres, Preposicions; altres, Interjegcions; y altres, Conjungcions.

P. Quantas, doncs, sòn las Especies de las Digcions Catalanas?

R. Són nou: Artiggle, Nom, Pronom, Particip, Verb, Adverbi,
Preposició, Interjecció, y Conjunció.

P. Aquestas nou Especies en que convènen

R. Las cinc primèras convènen en sèr Variabbles, y las quatre
últimas sòn Invariabbles.

Dicciòns Variabbles.

1er Género Filosófic

De las Dicciòns Catalanas.

P. Quinas sòn las Dicciòns Catalanas Variabbles?

R. Sòn las que varían per Géneros, Números, y Casos Gramaticals;
ó per Modos, Tèmps, Números, y Persònas Gramaticals.

P. Quinas Dicciòns sòn Variabbles per Géneros Gramaticals?

R. Las Veus, que els Gramàtics fan Masculinas, ó Femeninas, ó
Neutras, ó del Género Comú de dós, ó Comú de tres.

P. Quin es el Género Masculí, ó Femení?

R. El que els Gramàtics dónan á Veus Masculinas, ó Femeninas.

[p. 134v]

P. Quin es el Género Comú de dós?

R. El que els Gramàtics dónan á Veus Masculinas, Femeninas, y
Neutras.

P. Quin es el Comú de tres?

R. El que els Gramàtics dónan á Veus Masculinas, Femeninas, y
Neutras.

P. Quin es el Género Neutre?

R. El que els Gramàtics donan á Veus, que nò són, ni Masculinas, ni Femeninas.

P. Quinas són las Digcións Variabbles per Números Gramaticals?

R. Las Veus que adméten els dós Números, Singular, y Plural, ó un dels dos, Singular, ó Plural.

P. Quina es la Veu Singular?

R. La que parla tan sola-mént de un Individuo; v.g: Home, Dona; un Home, una Dona, &c.

P. Quina es la Veu Plural?

R. La que parla de dós, ó més Individuos; v.g: Hómens, Donas, dós Hómens, tres Donas, &c; per lo que la Veu Home es Singular, y Hómens, Plural.

P. Quinas són las Digcións Variabbles per Casos Gramaticals?

R. Són las Veus., que pòden anar de Cas. en Cas.

P. Que cosa es el Cas Gramatical?

R. Es la matèxa que Cayguda; perque la Veu cau al Nominatiu Singular, ó Plural, y de èll als demès Casos.

P. Quants són els Casos Gramaticals?

R. Són sis en Singular, y sis en Plural; y se anomenan en un y altre Número, Nominatiu, Genitiu, Datiu, Acusatiu, Vocatiu, y Abblatiu.

P. Com se conéxen aquestos Casos?

R. Per medi de certas Preposicións de Genitiu, Datiu, Acusatiu, y Abblatiu; per medi de la Interjegció O' ú Egsclamació, egspressiva de Vocatiu; y, final-mént, és conex el Nominatiu.

en que nò porta, ni pod portar ninguna cosa de aquestas; pux el Nominatiu es Rejent, y nò Rejid de ninguna Preposició.

P. Quinas són las Preposicions, manifestativas dels casos Gramaticals?

R. Són las següents:

De Nominatiu, ninguna.

Genitiu: De

Datiu: Pera, ó à

Acusatiu: Per, à, ó sens èllas.

Vocatiu: O! ú sens èlla, ab sola egsclamació.

Abblatiu: Ab, en, per, de, à.

P. Quinas són las Especies de las Digcions Variabbles per Géneros, Números, y Casos Gramaticals; ó per Modos, Tèmps, Números y Persònas Gramaticals?

R. Són Variabbles per Géneros, Números, y Casos, los Artiggles, Noms, Pronoms, y Participis; y és diuen Veus Declinabbles, y són Variabbles per Modos, Tèmps, Números, y Persònas sola-mènt els Verbs, y és diuen Digcions Conjugabbles; com ho veurem tractand-ho tòt per son degud orde, y método.

Artiggles Gramaticals;

eo

Individuos de la 1ª Especie de Digcions

Variabbles

P. Que cosa són los Artiggles Gramaticals?

R. Són unas Digciòns Variabbles, que ante-posadas, segòns art, á algun Substantiu Comú, ó Comuniad, á Algun Adjectiu Verdadèr, Substantivad, ó Neutrelisad, ó algun Infinitiu Substantivad, [p. 135v] ó á altra Digciò Substantivada, manifèstan, nò sois el Gènero, Número, y Cas del Substantiu Egsprès, ó Sòbre-entés, á qui se anteposan, ó referéxen, y del Adjectiu Neutrelisad, y Digciòns Substantivadas; si que també particularisan sos Significads; y nò tènén altre ús ni destino en la Gramática Catalana, ni áduc en la Castellana.

P. Com són Variabbles los Artiggles Gramaticals?

R. Per Números, Gèneros, y Casos Gramaticals.

P. Quants, y quins són los Artiggles, Variabbles per Números, Gèneros, y Casos Gramaticals?

R. Són sis: El, Lo, La, en Singular; y Els, Los, Las, en Plural.

P. De quin Gènero Gramatical són aquestos sis Artiggles?

R. El, Els, y Los són sèmpre Masculins, y La y Las, sèmpre Femenins; pero lo Artiggle Singular Lo á vegadas es Masculí, y á vegadas Neutrelisad; so es, ni Masculí, ni Femení.

P. Com conixerem, quand lo Artiggle Lo es Masculí ó Neutrelisad?

R. Es sèmpre Masculí, menos quand se ante-posa á alguna Veu Adjectiva Neutrelisada, sia de Nom, Pronom, ó Particip, y que se referesca á la Veu Pronominal Neutrelisant alló; v.g: Lo barato es car; so es: Alló que es barato es car. De lo dolènt, cal pendre-èn poc; es á dir: De alló que es dolènt, cal pèndrer-ne poc.

P. Los Artiggles quants Casos Gramaticals poden tenir?

R. Nò més que cinc, es á saber: Nominatiu, Genitiu, Datiu, Acusatiu, y Abblatiu, tan en el Número Singular, com en Plural; pux tots caréxen de Vocatiu en un y altre Número.

P. La cayguda dels Artiggles al Nominatiu Singular ó Plural, y de ells als demés Casos ¿com se anomena?

R. Se anomena Declinacio.

P. Declina-ám, doncs, tots los Artiggles Masculins y Femenins, Singulars y Plurals, y el Neutrelisad Lo, mera-mènt Singular, y comensa per aquest?

p. 136r

131.

R. Declinació
Del Artiggle Neutrelisad Lo.

Singular.

Nominatiu: Lo
Genitiu: De lo
Datiu: A lo, ó pera lo
Acusatiu: A lo, per lo, lo.
Abblatiu: Ab lo, en lo, per lo, á lo, de lo.

Declinació

Dels Artiggles Masculins

Singulars

Plurals.

Nominatiu: El, ó Lo

Nominatiu: Els, ó Los

Genitiu Del

Genitiu: Dels.

Datiu: Al, pera el.

Datiu: Als, pera els

Acusatiu: El ó Lo, al, per el.

Acusatiu: Els ó Los, als, per els.

Abblatiu: En el, ó lo; ab el ó lo;
per el, del, al.

Abblatiu: En els, ó los; ab els, ó
los; per els, dels, als.

P. Quand usam los Artiggles Masculins El, y Lo; y Els, y Los?

R. Usam los Artiggles El y Els antes de Nom Masculi iniciad en consonant; v.g: El Llibre, Els Llibres; y los Artiggles Lo, y Los antes de vocal; v.g: Lo Angel, los Angels; y áduc en plural diem: Qui menja la carn, que rosegue els Ossos, ó los Ossos.

P. Per que després de la Preposicio De de Genxtiu, y Abblatiu; y de la Preposició A de Datiu, Acusatiu, y Abblatiu, diem sèmpre: del y dels, al y als, en Noms Masculins, iniciads tan en consonant, com en vocal?

R. Perque en aquestos Casos nò usam may los Artiggles Masculins Lo, ni Los, sinó El y Els; y los unim á ditas Preposicions, per [p. 136v] Sinalefa Gramatical Post-posada sens nota, callada, per esta Figura la vocal e de el y els, y unind la consonant l y ls á las ditas Preposicions; per lo que diem, y escrivim: del, y dels; al, y als, y nò podem dir ni escriurer: de el, ni de els; á el, ni á els; de los, ni á los, perque en nostre Idiome sòn manifestos Castellanismes. Única-mènt diem y escrivim: de lo, y á lo, quand aquest Artiggle lo es Neutrelisad, mera-mènt Singular.

També usam los Artiggles Masculins

El y Els després de las Preposicions Per y Pera, en Noms Masculins iniciads tan en consonant, com en vocal, pero sens Sinalefa; v.g: Per el, y per els; pera el, y pera els.
Antiga-mént déyam y escrivian: Pel, y pels; peral, y perals.

Declinació

Dels Artiggles Femenins.

Singular	Plural.
Nominatiu: <u>La</u> .	Nominatiu: <u>Las</u> .
Genitiu: De <u>la</u> .	Genitiu: de <u>las</u> .
Datiu: á <u>la</u> , pera <u>la</u> .	Datiu: á <u>las</u> , pera <u>las</u> .
Acusatiu: á <u>la</u> , per <u>la</u> , <u>la</u> .	Acusatiu: á <u>las</u> , per <u>las</u> , <u>las</u> .
Abblatiu: ab <u>la</u> , en <u>la</u> ; per <u>la</u> , de <u>la</u> , á <u>la</u> .	Abblatiu: ab <u>las</u> , en <u>las</u> , per <u>las</u> , de <u>las</u> , á <u>las</u> .

P. Usam may, en nostres Artiggles Gramaticals, de Sinalefa Gramatical Ante-posada, ab sa respectiva Nota?

R. Si Sr; la usam en lo Artiggle Masculí Lo, y en el Femení La, suprimind per dita Figura la ó de Lo, y la á de La, quand el Masculí Lo antecedex als Noms Masculins iniciads en la vocal ó; y el Femení La, es antes de Femenins, iniciads en a; v.g: L'oli, l'Oncle; L'Anima, l'Aygua; &c.

P. Ja vej ara en que consistex el Género Filosófic de la Definició dels Artiggles voldria saber ara, que cosa es la Definició Filosófica?

p. 137r

132.

R. Es la que consta de Género Pròxim, y de Diferència Específica.

P. Que cosa es el Gènere Pròxim?

R. Es allò en que convènen tòtas las Espècies de un matèx Gènere Filosòfic;

P. Quin es el Gènere Pròxim en la Definició dels Artiggles?

R. Sòn aquellas paraulas: Diccions Variabbles; ab las quals convènen ab els Noms, Pronoms, Particips, y Verbs.

P. Que cosa es la Diferència Específica?

R. Es aquella, per la qual una Espècie Filosòfica, às diferència de altra.

P. Ab que ès diferencian los Artiggles, de las demès Espècies?

R. En que sòn: Diccions, que anteposadas, segòns Art, á algun Nom Substantiu Comú; ó Comunisad; á algun Adjectiu Verdader; Substantivad, ó Neutrelisad; á algun Infinitiu Substantivad, ó altra Digció Substantivada: manifestan, nò sola-mènt el Gènere, Número, y Cas del Substantiu y Adjectiu, á qui se ante-posan ó referexen; si que també particularisan, é individuan sos Significads; y nò tènén altre destino, ni ús en la Gramática Catalana; ni áduc en la Castellana.

P. Egspliqua-àm tót axó que has dit?

R. Assó nò és pod fèr ab tòta claredad, sens saber que cosa sòn els Noms Substantius, y els Adjectius; quin Substantiu es Comú, ó Comunisad, Egsprès, ó Sòbre-entés; quin Adjectiu es Verdadèr, Substantivad, ó Neutralisad; y quin es lo Infinitiu Substantivad, ó altra Digció Substantivada; pux aquestas sòn las únicas cosas que adméten Artiggles, y que van sèmpre agermanadas ab òlls; y, com tót assó pertañia á la 2ª Espècie de las Digcions Variabbles, que sòn els Noms: hem de parlar de aquestas, y en son decurs tractarem de lo que falta dels Ar[. 137v]tiggles, sòs companys; y declararem també, quins Noms Substantius, y quins Adjectius nò adméten Artiggles.

Noms,

eo

Individuos de la Segòna Espècie
De Digcions Variabbles Catalanas.

P. Quina es la Definició Filosófica dels Noms?

R. Es aquesta: Digcions Variabbles, ab que anomenam las Substàncias Corpóreas, ó Incorpóreas, y sas Qualitats; pux els Noms convènen ab los Artiggles, Pronoms, Particips, y Verbs en sèr Digcions Variabbles; que es el Genero; y lo Anomenar las Substàncias Corpóreas, ó Incorpóreas, y sas Qualitats, es la Diferència Específica, ab que els Noms és diferencian dels Artiggles, Pronoms, Particips, y Verbs.

P. Ab que sòn Variabbles els Noms?

R. Són Variabbes per Gèneros, Números, y Casos gramaticals; com hu hem dit fol. 129, y 130.

P. Com se anoménan els Noms, que servéxen pera anomenar las Substàncias Corpóreas, é Incorpóreas?

R. Se diuen Noms Substantius; v.g: Home, Dona, Arbre, Pèdra, Entenimènt, Sabiduria, Siència, Virtud, &c.

P. Com se diuen els Noms, ab que anomenam las Qualitats de las Substàncias Corpóreas, é Incorpóreas?

R. Se anomenan Noms Adjectius, porque se ajustan als Substantius para egspressar sas Qualitats; v.g: Home Blanc, Negre, Alt, Bax, &c; hònd el Nom Home es Substantiu, y els Noms Blanc, Negre, Alt, Bax, &c. són Adjectius, que manifèstan ditas Qualitats del Home; y se ajustan á dit Nom, pera egspressar-las.

p. 138r

133.

P. Quantas són las Varietads dels Noms Substantius?

R. Són tres: Comuns, Propis, y Comunisads.

P. Quins són els Substantius Comuns, Apelatius, ó Específics Gramaticals?

R. Són, els que és dónan á tòts y cade un dels Individuos, de una matèxa Espécie Gramatical; v.g: El Nom Cep, que és dóna á tòts, y cade un dels Ceps; el Nom Casa, á tòtas y cada una de las Casas; Soldad, á tòts, y cade un dels Soldads; &c.

P. Quand algun Nom Substantiu significa Apleg, ó Colegció de alguns Individuos de alguna Espécie Gramatical, y al matèx tèmps es Comú á tótas y cada una de las Colegciòns ¿com se anomena?

R. Se anomena Colegtiu Comú ó Apelatiu; v.g: El Nom Vifia, que significa una Colegció, ó Junta de Ceps, es Comú á tótas, y cada una de ditas Colegciòns, ó Vifias. Els Noms Pobble, Vila, Ciudad, que signifiquen una Colegció, més, ó menos grand de Casas, són Comuns á tóts, y cade un dels Pobbles, Vilas, y Ciutads. El Nom Egzércit, que significa un número majòr, ó menos de Soldads, es comu á tóts, y cade un dels Egzércits.

P. Que, per ventura hi ha algun, ó alguns Noms Colegtius, que nõ sian Comuns, Apelatius, ó Específics Gramaticals?

R. Si Sr, de aquesta casta són, entre altres, els Noms Christianisme, Catholicisme, é Igglèsia de Jesu-Christ; que signifiquen una sola colegció de Christians, Unam, Sanctam, Catholicam, et Apostolicam Ecclesiam; pux nõ hi ha dos Christianismes, Catholicismes, ni dos Igglèsias de Jesu-Christ, sinò Una, Sola, Santa, Catholica, y Apostólica Igglesia, ó Unió de Christians.

P. Per que has dit: Nom Substantiu Comú, Apelatiu, ó Específic Gramatical? [p. 138v]

R. Ho he fèt, pera diferenciar de la Espécie Filosófica la Gramatical; porque els Gramàtics, que nõ conèxen altre Género que el Gramatical, prènen per Nom Específic, Apelatiu, ó Comú, el Generic Filosófic, y á vegadas partèxen una Espécie Filosófica en dós, ó més de Gramaticals. Per egzèmple, el nom Animal, que entre els Filòsofs es Generic, que compren las dós Espécies Racional, é

Irracional, els Gramàtics el fan Específic, ó Comú á tots y cade un dels Animals, sian Racionals ó Irracionals. La Espécie filosófica Racional, que compren tots los Hòmens, y Donas, la partéxen els Gramàtics en dós Especies Gramaticals, quals són el Nom Comú, Apelatiu, ó Específic Home, que parla de tots, y cade un dels Homens, y el Nom Comú Dona, que significa tótas, y cada una de las Donas. Per últim, la Espécie Filosófica Irracional, que els Filósofs partéxen en una infinitad de Varietads, de las quals cada una compren els Mascles, y las Femèllas, partéxen els Gramàtics en dós Especies, ó Noms Comuns; v.g: Cavall, y Euga; Bou, y Vaca; Burro, ú Ásen, y Burra, ó Ásena; &c. &c. Final-mènt, de una infinitad de altras Varietads Filosóficas, que també comprenen Mascles y Femèllas, forman els Gramàtics una multitud de Especies, que anomenan Epícnas, ó Promíscuas, que comprénen també els Mascles, y Femèllas; v.g: els Noms Comuns: Pardal, Cadernèra, ó Cardenèra, Passerell, Pinsá, Tórtula, &c; y pera egspressar el segso díuen: Pardal Mascle, ó Femèlla, Cardenèra Mascle ó Femèlla; &c.

P. Quin es el Nom Substantiu Propi?

R. El que és dóna á un sol Individuo de alguna Espécie Gramatical; v.g: Adam, al primèr Home; Hèva, á la primera Dona; Abel, al primèr Fill de Adam, y Hèva; Cahim, al segòn Fill. Barcelòna, á la Ciudad Capital de Catalunya; Matarò, á la Correjimental de aquest nom.

P. Quins són els Noms Substantius Comunisads?

R. Són aquells Noms, que de Propis han passad á Comuns á molts Individuos de alguna Espécie Gramatical, y nó á tots. El Nom Substantiu Comú, ó Especific Gramatical convé á tots, y cade un dels Individuos de una matèxa Espécie Gramatical; v.g: el Nom Comú, ó Especific Home se dona á tots, y cade un dels Hòmens; el Nom Dona, á tótas, y cada una de las Donas; Pobblació, a tótas, y cada una de las Pobblaciòns; pero el Nom Comunissad convé sols á una part de Individuos de alguna Espécie Gramatical; v.g: Joan, convé á una part de Hòmens, que tènén aquest Nom; Francisa[sic], á una part de Donas, anomenadas axí; Caldas, y Vila-nova convènen á un petit número de Pobblaciòns, que tènén dits Noms.

P. Quins medis hi ha, pera parlar de cade un dels Individuos de algun Nom Comunissad?

R. Añadir al detrás del Nom Comunissad algun Sòbre-nom, ó Apellido; Re-nom, Epiteto, ó Atribut.

P. Que cosa es el Sòbre-nom ó Apellido?

R. Es el Nom, que se posa després del Nom Comunissad, pera distingir las persònas humanas, ó cosas, que tènén un matèx Nom; v.g: Joan Prat, Josef Parèr; hònd Prat, y Parèr són Sobre-noms ó Apellidos, pera distingir-los dels demès Hòmens que és diuen Joan, ó Josef. Caldas de Mont-Buy se diferencia ab est Apellido de Caldas de Astrac, y Caldas de Mala-vèlla.

Lo Apellido, ó Sòbre-nom de las Persònas

Humanas se diu Nom de Casa ó Família; v.g: Prat, Parèr; que en las Persònas Christianas és posa després del Nom de Fonts, ó de aquell Sant, ó Santa, que els dónan per Patrons en las Fonts Babtismals; y com aquest Nom, que en sí es Propi, ó de Persona Particular, se done á móltras Persònas; ha passad á Comú á tòts els que tènén un matèx Nom de Fonts: v.g: Joan á tòts els Joans, Josef á tòts els Josefs. [p. 139v] Es, doncs, precis, pera parlar de cade un de ells, el dir; v.g: Joan Prat, Joan Lluc; Josef Vila, Josef Parèr, &c.

P. Que entèns per Renom, Epiteto, ú Atribut?

R. Entèng aquell Nom, que és posa al detrás del Sòbre-nom, ó Apellido, pera distingir uns de altres als que tunén un matèx Nom de Fonts, y un matèx nom de Casa ó Família; v.g: Josef Prat Jusá, ó de Bax, y Josef Prat Susá, ó de Dalt.

També són Renoms, Epitetos, y Atributs els Noms de part de Mare; v.g: Joan Petit, y Aguilar, qui es el Pare; Joan Petit, y Teixidòr, qui es el Fill; y Joan Petit, y Rièra qui es el Nèt.

P. Hi ha algun medi, pera particularisar, é individuar el Significad Comú dels Noms Substantius Comuns, y áduc dels Comunisads?

R. Si Sr; hi són los Artiggles Gramaticals, ante-posads als Noms Substantius Comuns, ó Comunisads, Egspréssos, ó Sòbre-entesos; als Noms Adjectius, Verdaders, Substantivads, y Neutrelisads; y als Infinitius Substantivads, y demès Digcions Substantivadas, menos á sos Vocabus.

P. Quin es el Substantiu Comú, ó Comunisad Egsprès?

R. Es que está egspressad en la Oració Gramatical; v.g: L'home Just, y la dona Justa van al Cel; hònd son manifestos y egspressads els Substantius Comuns, ó Apelatius Home y Dona.

P. Qual es el Substantiu Sòbre-entés,?

R. El que és calla per la Figura de Construgció Elipsis, y sols queda en la Oració Gramatical son Artiggle Masculí, ó Femení, que ante-posads á algun Adjectiu li dónan el títol de Substantivad; v.g: El Just y la Justa van al Cel; á hònd se sòbre-entènen els Nòms Substantius Comuns Home, y Dona.

Tambè és sòbre-entèn en los Infinitius Substantivads, y en las demès Digcions Substantivadas algun Nom Substantiu Comú ó Apelatiu; com ho veurem á son llog, en el fol. 137.

P. Quand se Neutrelisa lo Adjectiu?

R. Quand se-li ante-prsa lo Artiggle Neutrelisad lo, mera-mènt Singular, equivalènt á la 3ª Veu Neutrelisant, Pronominal, Ad-

jeativa, Singular Alló, demonstrativa de Substància Neutrelisada, y de alguna de sas qualitats; v.g: Ès deu donar á cade un lo Just; so es: Alló, que es Just; es á saber la cosa, ó Substància, que correspon á cade un segòns Justícia, ó Equítad.

P. Quand se neutrelisa la Substancia, y nò el Substantiu?

R. Quand se calla en la Oració Gramatical, nò sols el Nom Substantiu, si que també el Gènero Masculi ó Femeni, y és demonstra la Substància, y alguna de sas qualitats, ab alguna de las Veus Demonstratives Neutrelisants Assó, Axó, ó Alló; v.g: Asso es bo ó mal; so es: Aquesta Substancia, ó cosa es bona, ó mala.

P. Segons vej, los Adjectius pòden estar de tres modos en la Oració Gramatical?

R. Si Sr; pòden conciderar-se com á Verdaders Adjectius, com á Substantivads, y com á Neutrelisads: pux los Adjectius Verdaders van apoyads de un Substantiu Egsprès, Masculi, ó Femeni, Singular ó Plural; los Adjectius Substantivads se referéxen á un Substantiu Sòbre-entés, Masculi, ó Femeni; Singular, ó Plural, callad per la Figura Elipsis; y els Adjectius Neutrelisads se referéxen, nò á un Substantiu Neutre, perque nò èn tenim ningun, sinò á una Substancia, y qualitat de esta, neutrelisadas, per alguna de las Veus Neutrelisants Catalanas, mera-mènt Singulars.

P. Quinas sòn las Veus Neutrelisants Catalanas, mera-mènt Singulars?

R. Sòn las 3as Veus Singulars dels següent: Pronoms Adjectius:

1as 2as 3as

1ac 2as 3as

Est, esta, essó.

Aquest, aquesta, assó.

Ex, exa, exó.

Aquex, aquexa, axó.

Éll, élla, elló.

Aquell, aquella, a'ló.

P. De quin Género són aquestes Veus Pronominals Adjectivas?

R. Las primeras són Masculinas; las segonas, Femeninas; y las terceras, Neutrelisants; perque neutrelisan las Veus Neutrelisabbles dels demès Adjectius; y las Substantivas dels Substantius. [p. 140v]

P. Quinas són las Veus Neutrelisabbles dels demès Adjectius?

R. Són tótas las Veus Masculinas. Singulars dels Adjectius de una ó de dós Veus.

P. Com se neutrelisan aquestes Veus Masculinas Adjectivas?

R. Se neutrelisan per medi del Artiggle Neutrelisad lo, mera-mènt Singular; v.g: El bo, la bona, lo bo; el dolènt, la dolènta, lo dolènt; so es l'Home bo, ú dolènt; la Dona bona. ó dolènta; y alló que es bo, ú dolènt. El vil, la vil, y lo vil; es á dir: L'Home Vil, la Dona Vil, y alló, ú elló, que es vil.

P. Egsplícad tót axó ¿Digas-me que intentavas dir, quand en el fol. 130 diguères: Que los Artiggles Gramaticals, ante-posads,

segons Art, á algun Nom Substantiu Comú, ó Comunisad; á algun Adjectiu Verdader, Substantivad, ó Neutrelisad; y á algun

Infinitiu Substantivad, ó altra Digció Substantivada:

manifestavan el Género, Número y Cas del Substantiu, Comú, ó

Comunisad, Egsprés, ó Sobre-entés á qui se anteposan ó referéxen, y del Adjectiu Neutrelisad?

P. Vull dir: que los Artiggles sèmpre van devant de alguna Digció Declinable, eo Variable per Gèneros, Números, y Casos Gramaticals; y que assó és deu arreglar segons Regglas del Art Gramatical; que ensenya: Quinas Digcions adméten Artiggles, y quinas nó; també ensenya el matèx Art, en la Concordància, el modo de concordar en Gènero, Número, y Cas, los Artiggles ab las demès Digcions Declinables; y de aquí se inferex el Gènero, Número, y Cas del Noms Substantiu Comú, ó Comunisad, del Adjectiu Substantivad, y Neutrelisad, y de qual-se-vol altra Digció Substantivada, á qui se ante-posan, ó referéxen; de modo, que si lo Artiggle es Masculí, ó Femeni; Singular, ó Plural; en aquest, ó altre Cas: será el Substantiu; ó Substantivad Masculi, ó Femeni, &c; y, si lo Artiggle Singular lo es ante-posad á un Adjectiu Neutrelisad sera Neutrelisada la qualitat de la Substància Neutrelisada, y nó el Substantiu; pux nó tenim ningun Substantiu Neutre.

p. 141r

136.

P. Que volias dir, quand al matèx fol. 130, diguères: Que los Artiggles particularisan, é individúan el Significad del Nom Substantiu Comú, y Comunisad, y del Adjectiu Neutrelisad, á qui se ante-posan ó referéxen?

R. Volia dir: Que los Artiggles, ante-posads, ó referids als Noms Substantius Comuns, ó comunisads, eo Especifics Gramaticals, ó quasi Especifics, Egsprèssos, ó Sòbre-ertesos, y als Adjectius

Neutrelisads, fan que és parle de un ó més individus, ó de tots els de una Especie Gramatical, ó quasi-Especie, pero ab determinació, é individuació; v.g, si dig sens Artiggle: Dona-àm llibres? vull dir, que tu em dones els llibres, que tu vullas, sens declarar-te quins han de sér. Pero, si dig ab el corresponènt Artiggle: Dona-àm el llibres, vull dir, que tu em dones aquells determinads, é individuads llibres, que tu ja sabs, quins són. Quand dig: Lo bo es barato, entèng dir, que tóta, y quiscuna substància bona, sia la que sia, nò es cara.

P. Ja vej clar á quinas Digcions Declinabbles se acostuma anteposar Artiggles; voldria ara saber ¿á quinas nò se-èn donan?

R. Nò és donan may Artiggles als Noms Substantius Propis; ni als Comuns com á Comuns; ni als Comuns, pressehids de algun Pronom Demonstratiu, ó Demonstrativo-Possessiu; ni á ningun Pronom Personal, ni Indefinid; ni á Ningun Vocatiu.

P. Perque nò és donan may Artiggles als Noms Propis?

R. Perque cade Nom Propi, es el de particular, y determinad individu de alguna Especie Gramatical; v.g: Adam es el Nom Propi del primèr Home; Hèva fou la primèra Dona; Abel fou el primèr Fill de Adam y Hèva; Barcelòna es la Ciudad Capital de Cataluña; &c; y, per lo tant, diem sens Artiggles: Adam pecá; Hèva li fèu menjar la fruyta, vedada per nostre Dèu; Cahim matá á Abel; Barcelòna representá al Rey, &c. [p. 141v]

P. Contra ¿No diem ab Artiggles; v.g: el cruel Cahim matá al manso Abel; la noble Barcelòna representá al Rèy, &c.

R. Si Sr; pero, en estos casos nõ és referéxen los Artiggles els Noms Propis Cahim, Abel, Barcelòna, sinò á algun de Comú, callad ó sòbre-entés, per la Figura Elipsis; v.g: L'home cruel, Cahim, ó el cruel home Cahim, matá al manso Abel, ó al home manso, ó al manso home Abel.

P. ¿Nò se oposa á lo que dius, lo ús comú de posar Artiggles immediads á Noms Propis de las Parts del món, de Regnes, Provincias, Rius, Mesos, Dies de la setmana, y altres; pux diem: l'América, la Europa, la España, la Fransa, la Olanda, la Manxa, la Viscaya, lo Ebro, el Cardenèr, el Mars, el Diumenje, el Dilluns; &c?

R. Nò Sr, nõ se oposa; perque en aquestos, y altres semblants casos (com ho diu el Rnt Dr Puig en els Rudiments de la Gramática Castellana, pag. 36.) nõ va unid lo Artiggle al Nom Propi, sinò á algun de Comú, sòbre-entés, ó callad per la Figura Elipsis, com Part, Regió, Monarchía, Repúbbrica, Provincia, Riu, Mes, Dia, ó semblant; y de sèr axí es evident señal la pràctica comuna de no posar Artiggle, unid al nom Propi, quand va egressad el Comú, ó Apelatiu, pux diem: el Regne, ó Monarchía de España, y nõ de la España; la Repúbbrica de Olanda, y nõ de la Olanda; la Provincia de Viscaya, y nõ de la Viscaya; el Riu Ebro, y nõ del Ebro; el Riu Cardenèr, y nõ del Cardenèr; el Mes de Janèr, y nõ del Janèr: &c.

P. ¿Nò és dónan vulgar-ment Artiggles á Noms Propis de Hómens, y Donas, sens que intervinga en assó la Figura Elipsis; pux diem: el Père, el Joan; l'Antónia, la Francisca, &c?

R. Si Sr; pero aquestos Noms, que en sí són Propis, ó de particular persòna, és dónan vuy á tants Individuos humans, que de Propis

p. 142r

137.

han passad á Comuns, eo són Comunisads, que convènen á tòts, y á cade un dels Hòmens que se anoménan Père, Joan, &c. y á tòtas y á cada una de las Donas, anomenadas Antónia, Francisca, &c. Quand, doncs, volem parlar de algun particular Père, Joan; ó de alguna particular, é individuada Antónia, Francisca, &c; es precis ante-posar á sos Noms son corresponènt Artiggle Masculí, ó Femení, que particularise, é individúe ditas Persònas.

P. Per que nò és dónan Artiggles als Noms Substantius Comuns, com á Comuns?

R. Per que, quand van comunicand-se á cade un de sos Individuos, que es quand própia-mènt són Comuns, ja van individuand-se; v.g: Pèra es home, Joan es home, &c; so es. Père es un home, ó un Individuo de la Especie Humana, y Joan, altre Individuo, &c.

P. Per que nò és dónan Artiggles als Noms Comuns, quand van pressehids de algun Pronom Demonstratiu, o Demonstrativo-Possessiu?

R. Perque dits Pronoms ja particularisan é individúan el significad del Nom nú, á qui se ante-posan ó referéxen; y, per lo tant serían supérfluos los Artiggles; v.g: Aquest Llibre,

Aquesta Carta, Aquestos Llibres, Aquestas Cartas, &c. També diem sens Artiggles: Mon Pare, Ma Mare; Ton Fill, Ta Filla; Son Gendre, Sa Nora, &c.

P. ¿Per que ningun Vocatiu, encara que sia de Nom Comú, ó Comunisad, nó admet Artiggles?

R. Per que tót Vocatiu se referex á un Pronom Personal, Singular, ó Plural, de 2ª Persóna Gramatical, qual es Tu en Singular, y Vosaltres en Plural; v.g: ¡Home, á hond vas; ¡Hómens á hond anau! so es ¡Tu home á hond vas! ¡Vosaltres hómens á hond anau!

Tots els Pronoms Personals de 1ª, 2ª, y 3ª Persona Gramatical, Singular, ó Plural nó adméten Artiggles, perque representan certa Persóna, ó Persónas Gramaticals; v.g: Jo, Tu, ell ó ella; Nosaltres, Vosal[p. 142v]tres, Èlls, ó Èllas. Lo matèx fan els Pronoms Indefinids que també particularisan el Significad dels Noms Comuns, á qui se ante-posan; v.g: Un home, una dona; Uns hómens, unas donas; Algun home, alguna dona, &c.

P. Per que és dónan sempre Artiggles á las Digcions Substantivadas?

R. Perque és referéxen sempre á alguns Noms Substantius Comuns, sòbre-entesos y callads per la Figura Elipsis, y particularisads per medi dels Artiggles.

P. ¿De quina casta són las Digcions Substantivadas, y quins Artiggles demánan?

R. Unas són Adjectivas, so es, Noms, Pronoms, ó Particips Adjectius; otras són Infinitius Substantivads; y, final-mènt, otras són Adverbis Substantivads, ó Conjuncions Substantivadas.

Las Substantivadas Adjectivas demanan

Artigles Masculins ó Femenins, Singulars ó Plurals, porque és referexen á Substantius Comuns Masculins ó Femenins, Singulars, ó Plurals, callads y sòbre-entesos per la Figura Elipsis; v.g: El Just, la Justa; els Justos, las Justas van al Cel; so es; l'home, ó la dona; los homens, ó las donas Justos van al Cel.

Los Infinitius Substantivads, y

demès Digcions Substantivadas, sola-mènt adméten Artigles Masculins Singulars, porque sols se referéxen á Noms Comuns Singulars sòbre-entesos, ó callads per la Figura Elipsis; v.g: Agte, Egzercici, Modo, Tèmps, Ditxo, Motiu, &c: y usam los Artigles el, ó lo, segòns seran iniciadas las Digcions Substantivadas en consonant, ó Vocal; v.g: el Dir, lo Amar, el Si, el Nò, el porque. &c.

P. ¿Nò és dònán vulgar-mènt Artigles Masculins, y Femenins, Singulars, y Plurals, post-posads als Infinitius Substantivads, á mès dels ante-posads Masculins Singulars; pux diem, v.g: lo Amar-lo jo, lo Amar-los tu; el Véure-èl jo, el Véure-èls tu; el Véurer-la jo, el Véurer-las tu, &c?

p. 143r

138.

R. Nò Sr, nò se-èls dònán Artigles post-posads, porque las Digcions post-posadas als Infinitius nò són Artigles, sinò Enclítics, ó Inclinativas, qual inclinació nò es altra, que la de post-posar-se sèmpre als Infinitius, Gerundius, é Imperatius, y

ab ells formar varias Digcions Compostas; y la de ante-posar-se, nò á Digcions Declinabbles, sinò á las Veus Conjugabbles, ó Verbals dels Indicatiu, Obtaíus, y Subjunctiu, com hu hem vist en el principi de aquesta Digciologia, y hu véurem més per egstens en las Conjugacions dels Verbs Encliticads, ó Pronominals.

P. Perque, nò és donan Artiggles á las Substancias Neutrelisadas, y als Adjectius Neutrelisads sí?

R. Perque las Substancias Neutrelisadas van sempre pressehidas de alguna 3ª Veu, mera-ment Singular, dels Pronoms Demonstratiu, que ja particularisan la Substancia Neutrelisada, y per ells demostrada: v.g: Acsó es bo, Axó dolent, y Allo tal-qual; pero los Adjectius Neutrelisads, com significhen alguna qualitat comuna á móltas Substancias Neutrelisadas, se-els deu aplicar lo Artiggle Neutrelisad lo, equivalent á la Veu Neutrelisant Alló, á fi de individuar las Substancias Neutrelisadas, que tñen tal qualitat: v.g: lo barato es car; so es, tót a'ló, que es barato, quiscuna substancia, ó cosa, que és còmpre ab pocs dinèrs es cara, sia la que sia, sia Paño, Bayeta, Estameña, &c.

P. Diguères, final-ment, en el fol. 130: Que los Artiggles Gramaticals nò tenian altre ús, ni destino en la Gramática Catalana, ni áduc en la Castellana, que manifestar el Género, Número, y Cas, y particularisar el Significad dels Noms Substantius Comuns, y Comunisads, Egspréssos, ó Sòbre-entesos, y dels Adjectius Substantivads, y Neutrelisads á qui se ante-posan ó referéxen. Ara voldria saber perque has dit tót axó?

R. Ho he dit, pera distingir los Artiggles Gramaticals, dels Pronoms [p. 143v] Demonstratius, qui, encara que convingan ab los Artiggles en manifestar el Género, Número, y Cas de alguns Noms, y particularisar son Significad; á més de assò és posan en llog del Nom de la cosa demostrada; y, per lo tant nò són Artiggles, sinò Pronoms Demonstratius; pero los Artiggles, encara que sian Digcions Demonstrativas del Género, Numero, y Cas de Alguns Noms, á qui se ante-posan ó referéxen, y particularisen son Significad, nò és posan may en llog de dits Noms; y, per lo tant nò són may Pronoms Demonstratius, sinò mers Artiggles: Si jo, per egzèmple, demano á V.m, que em done aquex llibre, y V.m em respon: Quin llibre demano? Li dirè rodona-mènt Aquex; so es, el que está cerca de V.m. y en aquest cas la Digció Aquex se posa en llog del Noms Substantiu Comú llibre, y per lo tant es un verdader Pronom. Pero, si jo demano á V.m que entregue el llibre, y V.m em pregunta: quin llibre? nò li respondrà rodona-mènt el, sinò que li añadiré el Pronom Relatiu Que, qual se referex al Nom Llibre, diend: el que está cerca de V.m. Ve-li aqui, pux, que lo Artiggle El nò es Pronom, sinò Artiggle y la Digció Aquex, nò es Artiggle, sinò Pronom Demonstratiu.

P. Per que añadires, en el matèx fol. aquellas paraulas: y áduc en la Gramatica Castellana?

R. Perque el matèx us tènén los Artiggles Castellans, que els Catalans.

P. Quants, y quins són los Artiggles Castellans?

R. Són merament sinc: El, lo, la, en Singular; y Los, y Las, en Plural; ab l'advertència, que lo Artiggle Singular El, es sempre Masculí, menos quand se ante-posa á algun Nom Castella, Femení iniciad en a brèu; v.g: el Alma, el Aquila, que á las horas es Femení. Lo Artiggle Singular La, y el Plural Las són sempre Femenins; y lo Artiggle Singular Lo es sempre Neutrelisad, equivalent al nostre Neutrelisad Lo. Final-mènt lo Artiggle Plural Los, es sempre Masculí. Los Artiggles, doncs, Catalans, y Castellans, y áduc els Llatins

p. 144r

139.

manifèstan el Gènero, Número, y Cas Gramaticals de las Digcions Declinabbles Catalanas, Castellanas, y Llatinas.

Géneros Gramaticals

Dels Noms Substantius, y Adjectius,

Pronoms, y Particips

Catalans, Castellans, y Llatins.

P. Que entèns per Géneros Gramaticals?

R. Entèng uns Distingtius, que dónan els Gramátics Llatins, Castellans, y Catalans, á las Digcions Declinabbles, pera arregllar las Concordancias entre ellas.

P. Quants, y quins són els Géneros Gramaticals Llatins?

R. Són sínc: Masculí, Femení, Neutre, Comú de dós, y Comú de tres.

P. Quins són els Gèneros Masculí, Femení, y Neutre?

R. Els que es donan als Mascles, á las Femèllas, y á las cosas, que nò són ni Mascles, ni Femèllas. Pero, com els Llatins donen Gènero Masculí, ó Femení á cosas incapassas de Segso; v.g Liber, Terra, el Llibre, la Terra; y donen Gènero Neutre á cosas dotadas de Segso Masculí, y Femení, com són los Animals: Hoc Ánimal; de aquí es veu clara-mènt, que la denominació dels Gèneros Gramaticals, deduhida del Segso, nò es egzagta, y filosófica, sinò mera-mènt Gramatical y arbitrària; y que se atèri més al ús de la llengua, que á la propietad del Segso. Els Gèneros, doncs, Llatins Masculins, Femenins, y Neutres, són els que donan els Gramaticals Llatins als Noms, Pronoms, y Participis Masculins, Femenins, y Neutres.

P. De quin medi se han valgud els Gramàtics Llatins, pera manifestar els Gèneros Gramaticals dels Substantius y Adjectius Llatins?

R. Se han valgud de las tres Veus Singulares del Pronom Demonstratiu [p. 144v] Llatí: Hic, Haec, Hoc, que són los Artiggles Llatins. La 1ª Veu: Hic, es Masculina; la 2ª: Haec, Femenina; y la 3ª: Hoc, es Neutra; v.g: Hic Liber, haec Terra, Hoc Ánimal. Els Noms Substantius, que adméten els dós Artiggles Llatins Hic y Haec són del Gènero Comú de dos, so es Masculins y Femenins; v.g: Hic et Haec Homo; per lo tant, aquellas Veus

Llatinas: Memento Homo, quia pulvis es, et in pulverem reverteris, deuen traduhir-se en Catala: Recorda-t Home, ó Dona, que ets pols, y en pols te-èn has de tornar.

Los Adjectius Llatins de tres Veus, tènen la 1ª Masculina; la 2ª, Femenina; y la 3ª, Neutra; v.g: Hic Bonus, Haec Bona, Hoc Bonum; Hic Vir Bonus; haec Mulier Bona; Hoc Animal Bonum. Los Adjectius de dós Veus tènen la 1ª Masculina, y Femenina, so es, del Género Comu de dós y la 2ª, Neutra; v.g: Hic et Haec Brevis, et Hoc Breve. Hic Sermo Brevis, Haec Oratio Brevis. Hoc Ratiocinium Breve. Finalmènt los Adjectius Llatins de una sola Veu, es aquesta Masculina, Femenina, Neutra, que anomènan del Género Comú de tres; vg: Hic, et Haec, et Hoc Imprudens; v.g: Hic Vir Imprudens, Hac Mulier Imprudens, Hoc Demon Imprudens.

P. Tenim els Catalans, ni Castellans algun Nom Substantiu del Género Neutre?

R. Nò Sr; sinò que tòts nostres Noms Substantius són Masculins, ó Femenins; y tòm Masculins els Neutres Llatins.

P. Tenim els Catalans algun Nom Substantiu del Género Comú de dos?

R. Nò Sr; pux els pocs Substantius Catalans, que vulgar-mènt se tènen del Género Comú de dós, quals són Noble, Pobre, Màrtir, Jove, Testimoni, Hoste, y Verje; són Adjectius de una veu, ó de dós, pero Substantivads, callads per la Figura Elipsis els

Substantius Comuns Home, ó Dona; v.g: El Nobble, la Nobble, so es, l'Home Nobble, la Dona Nobble. El Pobre, la Pobre, es á dir l'Home Pobre, la Dona Pobre, ó Pobra.

p. 145r

140.

El Mártir, la Mártir, so es, l'Home Mártir, la Dona Mártir, Sant Pere Martir, Santa Eulàlia Martir. El Jove, la Jove; es á saber l'Home Jove, y la Dona Jove, ó Jova. El Testimoni, la Testimoni, es á dir, l'Home Testimoni, la Dona Testimoni, ó Testimónia. L'Hoste, la Hoste, es á saber, l'Home Hoste, la Dona Hoste, ó Hosta. El Verje, la Verje, so es, l'Home Verje, la Dona Verje, ó Verja.

P. Encara que nò tingam ningun Substantiu del Género Comú de dós, tenim, tal vegada, algun Adjectiu, que en sia?

R. Si Sr; són del Género Comú de dós tots los Adjectius Catalans, y Castellans de una sola Veu, pux aquesta es Masculina, y Femenina; v.g: el Vil, la Vil; l'Home Vil, la Dona Vil; el Hombre vil, la Muger Vil.

P. Los Adjectius de dos Veus, Catalans, y Castellans, de quin Género són?

R. Tots són Masculins, ó Femenins; pux ténen la 1ª Veu Masculina, y l'altra, Femenina.

P. Tenim els Catalans, y Castellans Adjectius de tres Veus?

P. Si Sr; els Catalans sola-mènt fanim els sis Pronoms, referids en el fol. 135; y els Castellans còntan sola-mènt els sis següents, que correspònen als nostres ab sas Veus primeras, segònas, y tercèras.

1as. 2as. 3as.

Este, esta, esto.

Esse, essa, esso.

el, ella, ello

1as. 2as. 3as.

Aqueste, Aquesta, aquesto.

Aquesse, aquessa, aquesso.

Aquel, aquella, aquello.

El Pronom Castellà Aqueste, y sas veus, es poc usad, y encara es menos usad el Pronom Aquesse ab las suas; però un y altre són comuns en la Poesia, com ho diu el Rnt Dr Puig, pag. 65.

P. Quins són els Pronoms Demonstratius Llatins, corresponènts als sis nostres y als sis Castellans? [p. 145v]

R. Són aquestos tres ab sas veus primeras, segònas, y tercèras.

1as. 2as. 3as.

Hic, haec, hoc.

Iste, ista, istud.

Ille, illa, illud.

P. De quin Género són las 1as., 2as., y 3as Veus dels Referids Pronoms Catalans, Castellans, y Llatins?

R. Las 1as són Masculins y las 2as, Femeninas, porque se juntan ab Substantius Masculins, y Femenins Catalans, Castellans, y Llatins; pero las 3as Llatinas són Neutras, porque se juntan ab Substantius Neutres, y las Catalanas, ni Castellanas nõ, com se veurá en els següents Egzemples.

Catalans

Aquest llibre, aquesta carta, assó.

Aquex llibre, aquexa carta, axó.

Aquell llibre, aquella carta, alló.

Castellans

Este libro, esta carta, ésto

Esse libro, essa carta, ésso

Aquel libro, aquella carta, aquello.

Llatins

Hic liber, haec epistola, hoc templum.

Iste liber, ista epistola, istud templum.

Ille liber, illa epistola, illud templum.

P. Doncs, de quin Género són las 3as Veus dels referids Pronoms Catalans, y Castellans?

R. Són Neutrelisads de las Substancias Masculinas, y Femeninas, y sas qualitats, y nõ de ningun Substantiu.

P. Perque las 3as Veus Demonstrativas Catalanas, y Castellanas mera-mènt Singulares neutrelisan las Substancias Masculinas, y Femeninas, y sas Qualitats, y nõ á ningun Nom Substantiu?

R. Perque, posadas ditas 3as Veus, on llog de algun Nom Substantiu Masculí, ó Femení, Singular, Catalá, ó Castellá, fan passar á Neutra la cosa, ó Substancia significada per èl·ls; so es, de Masculina, ó Femenina, que en si era, fan que nò sia ni Masculina, ni Femenina; v.g, quand neutrelisan aquestas, egspressions Catalanas: Aquest llibre es bo, y aqueixa carta es mala, diem, referind-nos al llibre y carta, sens anomenar-los: Assó es bo, y axó es mal: en qual cas callam el Nom Masculí llibre, y el Femení carta, y neutrelisan la sola cosa ó Substancia, significada per èl·ls, posand en llog dels Noms las Veus Neutrelisants, mera-mènt Singulars Assó y Axó, y al matèx tèmps neutrelisam la qualitat bona, ó mala.

Lo matèx pragtican els Castellans, quand ab sas corresponènts veus neutrelisan aquestas egspressions Castellanas: Este libro es bueno, y essa carta es mala; pux, diuen: Esto es bueno, y esso es malo; es a saber: Estz, ó Essa Substancia ó cosa es buena, ó mala.

P. Aquexos Adjeptius Catalans Bo y Mal; y els Castellans Bueno, y Malo ¿de quin Género sòn, Masculins, o Neutres?

R. Nò sòn, ni Masculins, ni Neutres, sinò Neutrelisads, que de Masculins nan passad á Neutres per medi de ditas 3as Veus Neutrelisants. Si fòssen Neutres natos, ó verdaders convindrian ab Substantius Neutres, y nò tenim ningun Substantiu Neutre, ni

els Catalans, ni Castellans, sino Masculi, ó Femeni; y sols tenim Substancias, y Qualitads Neutrelisadas per Veus 3as Neutrelisants; y Adjeptius Neutrelisads.

P. Hi ha algun altre medi, á més de las Veus Neutrelisants, pera neutrelisar alguns Noms Adjeptius Singulars Masculins?

R. Si Sr; hi es lo Artiggle Neutrelisad lo, equivalent á la Veu Neutrelisant Alló, ante-posad á Veus Adjeptivas Masculinas dels Adjeptius de dós Veus, ó á la única dels de una sola Veu; v.g Lo [p. 146v] Bo sèmpre agrada, y lo Mal sèmpre disgusta; y lo Vil sèmpre vileja; so es Alló, que es bo, sèmpre agrada, y alló, que es mal sèmpre disgusta; y alló, que es Vil sèmpre vileja. Els Llatins corresponen ab sas Veus verdadera-mènt Neutras: Bonum sèmpre placet; et Malum semper displicet; Vile autem semper vilescit. Fènd els Llatins aquestas oracionetas Plurals, diuen: Bona semper placent; Mala autem displicent; y nosaltres, y els Castellans en defècte de 3as Veus Plurals Neutrelisants, corresponents á las Singulars, diem: Las cosas Bonas sèmpre agrádan, y las Malas desagrádan: Bona placent; Mala, autem displicent.

P. Se troban en nostre Idiome, y áduc en lo Español, alguns vestijis de neutrelisar-se algunas vegadas las solas Substancias, sens neutrelisar-se ningun Substantiu, ni Adjeptiu?

R. Si Sr; pux diem á vegadas: Assó es un recibo, y Axó una carta: Asso són recibos; y Axó cartas; en quals locucions concorda el Verb Plural són, per la Figura Silepsis de Números, nó ab las Veus Singulars Assó y Axó, sino ab els Substantius Plurals Recibos, y Cartas; y el Verb Singular es concorda nó ab las Veus

Axó, y Alló, sinó ab els Substantius Singulars Recibo, y Carta; y final-ment lo Adjectiu Un, una, concorda ab els dós Substantius, y queda intacta la Substància Neutrelisada.

Tambè diuen els Castellans: ello es cierto, que, &c; ello es constante, que, &c. &c; y nosaltres diem, per el matèx estil: Elló es cert, que, &c; Elló es constant, que, &c.&c. y á vegadas proferim: éll es cert, que, &c éll es constant, que &c; y en aquestos últims casos quitam per la Figura Apócopa la vocal final aguda ó de la Neutrelisant Elló, y queda la Digció Aguda éll, que és diferencia de la Veu Masculina Muda del Pronom: éll, èlla, elló, éll.

P. Quants, doncs, són els Gèneros Gramaticals Catalans, y els Castellans?

p. 147r

142.

R. Són cinc: Masculí, Femení, Comú de dós, Neutrelisant, y Neutrelisad.

P. Quin es el Género Masculí Catalá, ó Castellá?

R. El que dónan els Gramàtics Catalans, ó Castellans á sos respectius Substantius Masculins, Singulars, ó Plurals, y á las las Veus dels Adjectius de dós, ó tres Veus, sian Noms, Pronoms, ó Particips.

P. Quin es el Género Femení Catalá, ó Castellá?

R. El que donan els Gramàtics Catalans, ó Castellans á sos respectius Substantius Femenins, Singulars, ó Plurals; y á las 2as Veus Singulars ó Plurals dels Adjectius de dós Veus, ó tres, sian Noms, Pronoms, ó Particips.

P. Quin es el Género Comú de dós Catalá, ó Castellá?

R. El que donan els Gramàtics Catalans, ó Castellans á sos respectius Adjectius de una sola Veu Singular, ó Plural; sian Noms, Pronoms ó Particips; pux aquesta única Veu es comuna á Masculins, y Femenins, que es el Género Comú de dós; so es, Masculi, y Femeni.

P. Quin es el Género Neutrelisant Catalá, ó Castellá?

R. El que donan els Gramàtics Catalans, ó Castellans á las 3as Veus, mera-mènt Singular de sos respectius Pronoms Demonstratius; quals fan passar á Neutras varias Substancias Masculinas, ó Femeninas, y várias Veus Adjectivas Masculinas Singulars dels Adjectius de una ó dós Veus, sian Noms, Pronoms, ó Particips.

P. Quin es, final-mènt, el Género Neutrelisad Catalá, ó Castellá?

R. El que donan els Gramàtics Catalans, ó Castellans á sas Substancias Neutrelisadas; als Adjectius Neutrelisads, sian Noms, Pronoms, ó Particips; y al Artiggle Neutrelisad lo.

P. Com conixerem tots aquestos Géneros Catalans, ó Castellans?

R. Es fácil conèixer els Géneros Neutrelisants y Neutrelisads, ab lo que hem dit de ells fins aquí, sens necessitar altrás Règglas; pero [p. 147v] nò hu es tan indagar els demès Géneros Masculins, ó Femenins, dels Substantius, y dels Adjectius de dós Veus, y el Comú de dós dels Adjectius de una sola Veu, sian Noms, Pronoms, ó Particips: pero nò es del tòt difícil.

P. Com conixerem, doncs, els Gèneros Masculí, Femení, y Comú de
dós Catalans, ó Castellans?

R. Els conixerem per tres medis; primera-mènt per medi dels
Artiggles, ante-posads á alguns Substantius, ó Adjectius, sia
Noms, Pronoms, ó Participis; Segona-mènt per medi del Significad
de alguns Substantius; y final-mènt, per medi de la Terminació
Gramatical dels Substantius, y Adjectius.

P. Per que dius: que per medi dels Artiggles, y del Significad,
nò es pòden conèixer els Gèneros de tots els Noms, Pronoms, ni
Participis Catalans, ni Castellans?

R. Perque nò tots els Noms, Pronoms, ni Participis admèten
Artiggles; y el Significad de tots ells nò demonstra el Gènero
sinò de aquells Noms Substantius, que signifiquen Masclé, ó
Femella, en Castellá Matxo, ó Hembra; pux tót Nom de Animal
Racional, é Irracional Masclé, es Masculí, y de Femella ó Fembra
es Femení.

Es, doncs, del Gènero Masculí el Nom Home, y tót
Nom de home, sia Propi, ó Comunisad, sia de Dignitat, Empleo,
Facultad, Ofici, Parentiu, Estad, &c; y es del Gènero Femení el
Nom Dona, y tot nom de Dona, sia Propi, ó Comunisad, de Dignitat,
Empleo, Facultad Ofici, Parentiu, Estad, &c. Es també del Gènero
Masculí tót Nom de Animal Irracional que signifiquen el Masclé,
com: Bou, Ase, ó Asen, Burro, Cavall, Russí, ó Russin, &c; y es
del Gènero Femení tót Nom de Irracional, que signifiquen la
Femella, ó Fembra, com: Vaca, Asena, ó Burra, Euça. &c.

P. El Nom de Animal Irracional, que significa el Mascle, y la Femella de alguna de tantas Varietats; v.g: Pardal, Cadenera, Pinsá, &c, que els Llatins anomenan Epiceno, ó Promiscuo ¿de quin Género es?

R. Es del Género Masculí, ó Femení, segòns sa terminació.

P. Quin, doncs, es el millòr camí pera trobar el Género Masculí, ó Femení, y el Comú de dós de tòts els Substantius y Adjectius, sia Noms, Pronoms, ó Particips?

R. Es la Terminació Gramatical Singular de tòts èlles en lletra Vocal, ó Consonant; pero, com sia diferents mòltas Terminacions Catalanas, de las Castellanas: parlarem única-mènt de las Catalanas; y, final-mènt, com sia del Género Comú de dós sola-mènt los Adjectius de una sola Veu, sia la que sia sa Terminació: parlarem ara de tòts els Substantius, y dels Adjectius de dós ó tres Veus, y despres dels de una, ó del Género Comú de dós.

Terminació Gramatical Catalana
Dels Substantius, ó Adjectius Singulars,
Masculins, ó Femenins,
Sian Noms, Pronoms, ó Particips.
de dós, ó tres Veus.

P. Com terminan en Singular els Substantius, y las Veus dels Adjectius de dós ó tres veus, sian Noms, Pronoms, ó Particips?

R. Uns finéxen en lletra Consonant, altres en Vocal; uns en la Consonant b; altres en c, d, &c; uns acában en Vocal Sonant; altres en Junt-Sonant; uns terminan en Vocal Sonant Aguda, Sobre-aguda, ó Muda; y altres en Vocal Sonant Brèu, Corredissa, ó Esdrúxula; com hu hem vist en la Prosódia; y segòns aquestos, tan varias terminacions Catalanas Singulares, déuen formar-se las Regglas de la Terminació, pera enquantrar els Gèneros Masculins, y [p. 148v] Femenins dels Substantius, y dels Adjectius de dós, ó tres Veus.

P. Quin Orde de Lletres, y quina Ortografia seguirás, pera formar las Règglas de la Terminació Singular Catalana?

R. Seguirá la Ortografia Moderna, y l'Orde del Alfabet, ó Abèchedari Catalá, qual es: A, B, C, D, E, &c; y és troba en el fol. 5.

P. Els Noms de las Lletres del Alfabet de quin Gènero són?

R. Tótas són del Gènero Femení: v.g: la A; la B, la C, &c.

a.

Com aquesta Terminació de alguns Substantius, y las y 2as Veus de alguns Adjectius de dós, ó tres Veus (sian Noms, Pronoms, ó Particips) en uns sia Aguda, ó Sòbre-aguda, y en altres Brèu ó Corredisa; y de aquí se-èn seguezca la diversidad del Gènero Masculí, ó Femení de élls, y éllas: déuen formar-se las dós Següents Regglas.

Reggla 1ª.

Tòt Substantiu, y 1ª Veu dels Adjectius de dós Veus, finids en a Aguda, ó Sòbre-aguda, són del Género Masculí; v.g: Pa, Ca, Sá, Envá, Rufia, &c.

Egsebsió.

Se apartan de aquesta Règla las següents Digcions Femeninas.

La, Má, ma, ta, sa. La má es Sòbre-Aguda, y las Veus Pronominals ma, ta, sa són Agudas. La Veu Adjectiva Sá es Sòbre-aguda y ira, que tè per 2ª Sana, la qual pertañ á la següent Reggla.

Règla 2ª

Tòt Substantiu, y 2ª Veu dels Adjectius de dós, y tres Veus, finids en a Brèu ó Corredissa, són del Género Femení; v.g: Espasa, Taula, Capèlla, Márfaga, Sufragánea, Cláusula, Sílaba, Bona, Esta ó Aquesta; Exa, ó Aquexa; Èlla, ó Aquella, &c, &c. &~.

p. 149r

144.

Egsebsió

Se apartan de aquesta 2ª Règla; per sèr Masculins: Dia, Cometa, Planeta, Sistema, Clima, Sisma, Simtoma, Idioma, Agsioma, Problema, Dogma, Crisma, Cataplasma, Miasma, Fantasma, y demès Substantius Grecs finids en a brèu, que els Llatins fan del Género Neutre. Tambè són Masculins els següents Noms de Home,

com: Monarca, Heresiarca, Jurista, Canonista, Sumulista,
Escotista, Thomista, Suarista, Calvinista, Missionista,
Evangelista, Profeta, Papa, Poeta, Israelista, Royalista, &c.

Però es més conforma a nostre
Idiome el pronunciar, y escriure finids en e brèu tots els
referids Masculins, com: Die, Comete, Planete, Sistema, Cline,
Idiome, &c; y en aquest cas pertañerian á la Règla General dels
finids en e brèu, ó corredissa, aguda, muda, &c; que compren els
Masculins.

b.

Tòt Substantiu, y 1ª Veu dels Adjectius de dós Veus, finids en la
Consonant b, són Masculins; v.g: Verb, Corb, Orb, Barb, &c.

c.

Tòt Substantiu, y 1ª Veu dels Adjectius de dós Veus, finids en la
Consonant c, són del Gènere Masculí; v.g: Barba-mec, Xerric, Mòc,
Còc, Coc, Cuc, Sac, Sec, Tísic, Metafísic, Tòsc, &c. Alguns
escriuen estas Digcions finidas en ch; però la h es superflua,
com ho hem dit en la Ortografia.

d.

Bax de aquesta Terminació Gramatical se troban una infinitat de Substantius, y de las Veus de Adjectius de dós Veus. [p. 149v] Els Substantius uns són Femenins, y altres Masculins; pero las las Veus Adjectivas tótas són Masculinas, com se pod véurer töt en e' Grand Diccionari Poétic Catalá en las Terminacions Poéticas Ad, ed, id, od, ud; Ard, erd, ird, ord, urd; y particular-mènt en la Terminació ad, que es la més numeròsa; hònd hi ha tres grands Llistas, una de Substantius Femenins, altra de Masculins, y la 3ª de Adjectius Masculins.

Antiga-mènt se escrivían terminadas en t las Diccions finidas en d, y t; pera las finidas verdadera-mènt en t són tótas Masculinas, egsebtadas molt-pocas; com ho veurem en la Règla General, y sa Egsebsió de las finidas verdadèra-mènt en t.

e.

Tòts els Substantius, y las Veus dels Adjectius de dós Veus, finids en la Vocal e, sia Sòbre-aguda, Aguda, Muda, Brèu, o Corredissa, són del Género Masculí; v.g: El Té, el Fe de flor, el Bè, Xocolate, Jaspe, Negre, Alègre, &c.

Egsebsió

Se apàrtan de aquesta Reggla, per sèr Femenins la Fe Christiana, la Salve Regina, l'Ave Maria, Tarde, Mente, Seda, Himadje, Catástrofe, Sinécdoche, Hipérbole, Índole, Plebe, Espécie, Mare,

Comare, y tots els Noms Gregs, ó Llatins, que fan el Nominatiu, y Genitiu Singulars finids en is brèu, que catalanisand-los, mudan lo is del Genitiu en e brèu, ó corredissa; v.g: Peste, Classe, Dore, Analise, &c; com ho veurem en la Terminació s. Finalment els Noms de las Lletres finids en è són Femenins. Los Adjectius de una sola Veu, finids en e brèu són del Género Comú de dós, eo Masculins y Femenins, com ho veurem després á son llog.

p. 150r

145.

f.

Els pochissims Noms Substantius, que tenim, finids en af, ef, if, of, uf, son Masculins; v.g: Eaf, Buf, Rat-buf, Josef, Filosof, &c. Alguns escriuen: Joseph, filosoph, y pronuncian: Josep, Filosop; pero déuen pronunciar, y escriurer: Josef, Filosof; puix ph dels Gregs, ó Llatins equival á la nostra f.

2.

Tots els Substantius, y leras Veus dels Adjectius, finids en g, són Masculins; v.g: Fang, Llog, Abrig, Desabrig, Próleg, Astróleg, Teóleg, Embarg, Desembarg, Grog, Amig, Amarg, &c.

Egsebsió

Se aparta de aquesca Règla, per sèr Femenina, la Sang.

Antiga-mènt se escrivian finids en ch alguns Substantius, y Adjectius, terminads en bona ortografia, y pronunciació, en g y c, v.g: Amich, Rich; que se escriuen, y pronuncian Amig Ric; y, per lo tant pertañen a diferent Terminació; pux Ric pertañ á la c, y Amig á la g.

Se tróban en los Autòrs mólts Substantius finids en aig, eig, iig, oig, uig; y en atg, etg, itg, otg, utg; pero aquestas terminacions ès pronuncian, y per consegüent deuen escriurer-se: aj, ej, ij, oj, uj; adj, edj, idj, odj, udj; per lo tant pertañen á la terminacio j com ho véurem en esta terminació.

h.

En bona Ortografia, ningun Nom Catalá acaba en h, porque els finids en ch, uns ès pronuncian finids en c, y altres en g. com hu hem vist en l'antecedent Terminació g; [p. 150v] y els finids en ph déuen pronunciar-se finids en f, com hu hem vist en esta Terminacio; però sían escrits en ch, ph, c. g. ó f. tots són masculins egsebtadz la Sang.

i.

Tòts els Substantius, y ieras Veus dels Adjectius de dós Veus, acabats en la Vocal i, sia Brèu, ó Aguda, tòts són Masculins; v.g: Vi, Aspi, Hordi, Jordi; Veri, Estrafolari, Canari, &c. La digció Matrópoli, deu pronunciar-se Matrópolis, y catalanisada, Matropole.

j

Tòts els Substantius, y las Veus dels Adjectius, de dós Veus, finits en j són Masculins; v.g: Raⁱ, Safredj, Midj, Roj, Puj, &c.

Aquesta es la verdadera Ortografia, atesa la pronunciació, y primacia de dits Substantius y Adjectius; pux de Raj, deriva Rajar; de Safaredj, Encafredjar; de Midj, Midja; de Roj, Roja; y de Puj, Pujar, &c. Per consegüent aquells, que escriuen las Terminacions aj, ej, ij, oj, uj ab las lletres aig, eig, iig, oig, uig escriuen mal; porque la g. després de la Vocal i nó sona jè, sinò què; pux fa ig, y nó ij. Unicoment sona jè antes de las Vocals é, i lo es ge, gi, y aduc aquest sonido es robad de la Jota Catalana, que tè el valòr de la Jot dels Hebrèus. La Jota, dons Catalana deu anomenar-se Jè, porque represente aquest sonido antes, y després de tóta Vocal; com: jè, je, ji, ju, ju; aj, ej, ij, oj, uj; adj, edj, idj, odj, udj; pero la G. deu anomenar-se què, porque representa aquest sonido antes de las Vocals a, o, u, com: ga, go, gu; Tambè tè el matèx valòr què ante-posada á tótas las Vocals, quand entre ella, y aquellas median las, lletres líquidas u, b, r; com: qua,

güe, qüi, quo, que, qui; gla, gle, gli, glo, glu; gra, gre,
gri, gro, gru. Final-mènt sòna guè després de tóta Vocal,
com: aq, er, iq, og, ug; y sol-mènt sòna je, y encara
furtiva-mènt, antes de las Vocals e, i, com: ge, gi.

p. 151r

146.

digam-li, doncs, guè; perque de la major part, com diuen els
Filosofs, se pren la denominació; y el Nom jè, donem-lo á la
Jota. Ab aquesta llejítima, y natural variació de Nom, que es el
que verdadera-mènt els correspon, se veuran claras, y patènts las
Terminacions catalanas aj, ej, ij, oj, uj; y adj, edj, idj, odj,
udj. Aquells, doncs, que, despreciada la ortografia antiga,
escriuen ja: Mitj, desitj, deuen mudar l'áspera t en la suau d
escrivind, com se pronuncia: Midj, midja; desidj, desidja, &c.
Final-mènt aquells, que escriuen: atx, etx, itx, otx, utx en llog
de adj, edj, idj, odj, udj confònen dós Terminacions Catalanas
bèn diferènts; pux de Gavadx, vè Gavadxa; de Despadx, Despadxar;
de Redx, Redxèra; de Esquidx, Esquidxar, &c; com ho veurem en la
Terminació x.

--- --
k.

Aquesta Terminació es estraña á nostre Idiome, y equival á la
nostra c.

l.

Tòts els Substantius, y las Veus dels Adjectius de dós Veus, finids en l són Masculins; v.g: Fanal, Fel, Fil, Mussol, Cul, Mal, &c.

Egsebsió.

Se apàrtan de aquesta Règla els següents Substantius Femenins: Destral, Sal, Arrel, Mel, Isabel, y Col. Tambè se-èn apàrtan los Adjectius de una sola Veu, que són Masculins y Femenins, eo del Gèner Comu de dós, com ho veurem á son llog.

ll.

Tòts els Substantius, y las Veus dels Adjectius de dós, ó tres Veus, acabads en la Consonant ll, dobbie en la figura, y senzilla en el valor són del Gènero Masculí; v.g: Magall, Amargall, Jibrèll, Fill, Full, Moll, que es Substantiu, y Adjectiu, Aquell &c.

Egsebsió. [p. 151v]

Se apartan de l'antecedent Règla, per sèr Femeninas, la Pèll, y la Vall, ó te unu circuhid de montañas, com: La Vall de Aran, la Vall den Dorra; Vall Cárcara, Vall-llosera, Vall-llobera, Vall-blanca, Vall-roja, Vall-midjana, &c; pero el Substantiu Vall, ó escavació, per plantar ceps, apids, &c es Masculí.

m.

Tòts els Substantius, y las Veus dels Adjectius de dós Veus, terminads en m, són Masculins; v.g: Felicíssim, Infelissíssim, Boníssim, y tótas las las Veus dels Adjectius Superlatius, que tótas son finidas en issim. Aram, Rem, Rahim, Ròm; Cànem, Balandram, Llum, ó instrumènts pera fèr llum ó claredad.

Egsebsió

Se apartan de la Règla la Llum, ó claredad, y la Fam, que són Femeninas.

n.

Tòts els Substantius, y las Veus dels Adjectius de dós Veus, finids en n són Masculins; v.g: Uracán, Alcorán, Nen, Resúmen, Dictámen, Hómen, Ásen, Cóven, Márjen. Vímen, Don, Bon Orden Religiós, metodic, &c. Mon, Ton, Son, que són tres Veus Pronominals.

Egsebsio

Se apartan de la Règla, per ser Femeninas la Carn, la Són, y la Orden del Rèy, Vi-Rèy, Governadòr, &c.

Es bèn probabble, que quasi tóts els Noms, y Pronoms finids en Vocal Aguda, Sòbre-aguda, ó Muda en Singular, són Figurads en dit Número Gramatical, per haver-se-èls llevad per la Figura Apócopa las finals n, ó x, que recobran en sos Plurals, y Veus Femeninas Singulares, y Plurals; y que, per lo tant, serian Masculins, ó Femenins els Noms, y Pronoms, finids en Singular en an, en, in,

on, un, iòn; y en ar, er, ir, or, ur, segons las Règglas de las Terminacions Agudas, Sòbre-agudas, ó Mudas en á, é, í, ó, ú, y sas egsebsiòns.

p 152r

147.

Pera conèxer si ditas Digciòns Apocopadas Singular déuen sèr finidas en n, ó r en Singular Natural, nò hi ha res més que fèr sinò mirar en el Grand Digcionari Poètic Catalá sas Naturals Plurals en las Terminacions Poèticas ans, ens, ins, ons, uns, é iòns; y allí trobaran Capellans, Bons; Mandròns, Oraciòns, Alguns, &c; y de aquí inferiran, que sos Singulars Naturals son: Capellan, Bon, Mandròn, Oraciòn, Algun, &c. En las Terminacions Plurals: ans, ers, irs, ors, urs trobaran: Seculars, Ferrèrs, Suspìrs, Dolòrs, Durs, &c; y de aquí trauran, que sos Singulars Naturals, sòn: Secular, Ferrèr, Suspìr, Dolor, Dur, &c.

ñ, ny.

.

Aquestas dós Terminacions Gramaticals Catalanas sòn equivalènts, y Masculinas; per lo que sòn Masculins tòts els Substantius, y las Veus dels Adjectius de dós Veus, finids en ñ, ó ny; v.g: Añ, ó Any; Bañ, ó Bany; Mont-señ, ó Mont-seny; Enjiny, ó Enjiny; Bòñ, ó Bony Mont-gruñ, ó Mont-gruny; Egstrañ, ó Egstrany; &c.

o.

Aquesta Terminació Vocal pod ser Sòbre-aguda, Aguda, ó Muda, Brèu, ó Corredissa. La ó final Aguda, Sòbre-aguda, ó Muda té, ó no anteposada la Vocal i; y segons aquestas circumstàncias déuen formar-se las tres següents Règglas, para conèixer el Gènere Masculí, ó Femení dels Substantius, y las Veus dels Adjectius de dos Veus, finids en o.

Reggla 1ª

ó Final Brèu, ó Corredissa.

Tòts els Substantius, y las Veus dels Adjectius de dos Veus, acabads en ó Brèu, ó Corredissa són Masculins, vg: Calda, Burro, Sombrero; Báculo, Oráculo, Átomo, Xulo; &c. Se-èn egsebtia la Diòsa Dido. [p. 152v]

Reggla 2ª

ó Final Muda, Aguda, o Sòbre-aguda, que no té i ante-posada.

Tòts els Substantius, y las Veus dels Adjectius de dos Veus, finids en o Muda, Aguda, ó Sòbre-aguda, que no tingan i antes de la ó Final, són Masculins; v.g: Piñó, Pregó, Borratxo, Tó, Só. Lo Artiggle Singular lo es Masculí, y a vegadas se neutrelisa.

Egsebsió.

Se apartan de aquesta Règla, per ser Femenins els Substantius Sahó, Cansó, Verrelló, ú rojòr, Presó, Professó, Tardahó, ú Tardó, Rahó. Burinó, ú ruido de pedregada. Tambè se-èn

egsebtúan, per sèr Neutrelisants las 3as Veus Pronominals,
mera-mènt Singulars: Essó, ó Assó; Exó, ó Axó; y Elló, ó Alló; y
lo Artiggle Neutrelisad lo. El Pronom Personal Jo es del Género
Comú de dós com hu veurem á son llog.

Reggla 3a

ó Final Aguda, ó Muda

que tè i ante-posada.

Tòts els numeròsos Substantius finids en ió, sòn Femenins; v.g:
Oraciò, Meditaciò, Ranciò, ó qualitat rància, &c.

Egsebcio

Se apàrtan de aquesta Reggla General, que compren una infinitad
de Substantius un Ranciò, ó tros de cansalada rància, ó que tè la
Rancio, ó qualitat rància: el Xerampiò, Morriò, Melciò, Tiò,
Sarriò, Taliò.

p.

Tòts els Substantius y Adjectius de dós Veus, finids en p, sòn
del Género Masculi; v.g: Nap, Rap, Pap, Esquerp. &c.

Egsebsio

Se aparta de aquesta petita Reggla, per sèr Femenina, la malahida
Sèrp, principi de nostres mals, temporals, y eterns.
